

SEF RABIN DR. MOSES ROSEN

Mireasa noastră dragă: TORA

„Zilele cutremurătoare” — IAMIM NORAIM —, ale răpintiei dintre anul ce a trecut și cel ce a început, le avem deja... la spatele nostru. „Socotelile” suferitești ce le-am făcut cu acest prilej s-au încheiat. Gravitatea și emoția s-au risipit și au făcut loc unei „sărbători a bucuriei”, iar cea din urmă dintre zilele festive ale începutului de an reprezintă culmea acestei bucurii.

Bucuria cu Tora este suprema bucurie a unui întreg popor, care, de mii de ani, s-a identificat cu Cartea și cu al ei desfin, n-a dat-o din mină nici o clipă și i-a rămas credincios cu fanatism, cu singurul fanatism de care a fost capabil.

Anul calendaristic se confundă deci cu anul lecturii biblice. Citim cele din urmă versete ale Torei și, de îndată, reîncepem să ne adăncim în studiul lui „Bereșit”, al Marelui Început, a cărui taină ne străduim, an de an, s-o pătrundem.

„Mireasa” noastră dragă, Tora, e mereu tânără. Mileniile nu au izbutit să-i șteargă frăgezimea, căci ea „un izvor năvalnic” îi sunt resursele, mereu proaspete, mereu noi, mereu nu la pas cu vremurile, ci înaintea lor. O citim, o comentăm, o învățăm, an de an; nesfârșit e numărul aceluia care au „inotat” în oceanul învățăturii sale și, totuși, din ale sale străvechi versete răsună mereu cu Noul, chemările de a pași înainte pe drumul spre mai bine.

E adevărat, mai sînt și alte comori ale gândirii și simțirii care alcătuiesc patrimoniul umanității. Opere antice, clasice îi încintă sufletul cu frumusețile lor poetice. Dintr-însele însă respiră izul unor frumuseți de altădată; răsfoindu-le filele îngălbenite, cutreierii lumi de mult apuse, întîlnieși eroii ce aparțin unei epoci ce nu se mai întorc. Tora însă ne aduce, cu a ei fermețate simplificate, aceiași „eroi” de acum mii de ani, pe care parcă i-am înfîlțit ieri; ea evocă eterna gamă a sentimentelor umane și exprimă ecoul viu al actualității.

De aceea dănuim cu Cartea în mină, în sunetul acordurilor de final ale începutului de an. De aceea o îmbrățișăm pe scumpa noastră mireasă, o sărutăm, îi ridicăm un baldachin, spre a săvîrși iar și iar legămîntul nostru cu dînsa, cu un glas care răzbate în istorie, de la „Bereșit” pînă la „Telul vremurilor” al oricui mesianic, cu un glas care străpunge ca-tapeteasca cerească.

Ea, Tora, e rațiunea noastră de a fi. Fără ea existența noastră n-ar avea nici un rost. Iată cum o definește Psalmistul: „Învățătura lui Dumnezeu întregă este, ea ne readuce la viață”.

„Mărturia lui Dumnezeu e plină de credință, ea dă înțelepciune celui lipsit de dînsa”.

„Îndrumările lui Dumnezeu sînt drepte, ele bucură inima”.

„Porunca lui Dumnezeu e limpede, ea luminează privirile”.

„Teama de Dumnezeu e curată, veșnică li este ființa”.

„Judecățile lui Dumnezeu sînt adevărate, ele sînt însăși Dreptatea”. (Psalmi, 19, 8—10).

Cu o astfel de mireasă, cum să nu te bucuri? Să cîntăm deci din nou, cu elan, cu vioieșie: „SISU VESIMHU BESIMHAT TORA”. „Bucurați-vă, veselii-vă, cu bucuria Torei”... Bucuria Torei sau... bucuria noastră?

„Iată însă că, o dată mai mult, o bucurie evreiască nu poate să fie întreaga. Nu de alta, dar un pic de luciditate ne rămîne chiar cînd ne aflăm în culmea freneziei (luciditatea asta tot Je la Tora și de la ei al spirit critic și analitic ni se trage). Ei bine, în toilul veseliei, iată-ne freziți la realitate de o... traducere corectă a cuvintelor „SIMHAT TORA”.

Ele înseamnă „Bucuria Torei”. Deci acestul nu se pune pe bucuria noastră, ci pe cea a Torei.

Învățătura noastră nu e... artă pentru artă. Ea nu ne izolează într-un turn de fildeș al intelectualității sau, cum formulează aceeași idee învățatul Talmudului, ea nu ne limitează în cadrul strîmt

(Continuare în p. 5)

SUCOT — istorie și tradiție

De trei ori pe an să îți sărbătorești în cinstea Mea: Să îți sărbătorești azimelor. Șapte zile să măninci azime, în timpul lui Aviv, așa cum îți-am poruncit, căci atunci ai ieșit din Mîțraim, și nimeni: să nu vină înaintea Mea cu mina goală. Să prăznuiești și sărbătorești secerîșului, adică a pîrguirii roadelor muncii tale din cite ai semănat pe cîmp; și sărbătorești culesului, la sfîrșitul anului, cînd îți-ai cules roadele tale de pe cîmp. De trei ori pe an să se înfățișeze toți cei de parte bărbătească ai tăi, înaintea Domnului Dumnezeului tău (Exodus, 23, 14—17).

Sucot este, așadar, una din cele trei mari sărbători pentru care era obligatoriu pelerinajul la Ierusalim. Era o sărbătoare agricolă, o sărbătoare a faptelor de recunoștință pentru darurile făcute în cursul anului de către Dumnezeu. Și, mai ales, era o sărbătoare veselă, cea mai veselă dintre toate.

Dar, pe lângă faptul că marca încheierea ciclului agricol, sfîrșitul culesului, ea avea și o valoare simbolică, relevată în Leviticus, 23, 42—43.

Șapte zile să locuiești în corturi... Ca să știe neam de neamul vostru că am pus pe fiii lui Israel să locuiească în corturi, cînd i-am scos din Mîțraim.

Trebuie, totuși, să arătăm că în ebraică se spune la cort „ohel” și că suca nu este un cort, ci mai curînd o colibă. Sensul rustic al sărbătorii a preocupant asupra celui istoric. Din punct de vedere istoric, de altfel, Sucot ar fi trebuit să fie sărbătorită imediat după Pesah. Dacă ea a fost stabilită toamna, aceasta, fără doar și poate, se datorește faptului că era, înainte de toate, sărbătoreala recoltei.

De aceea, în prima perioadă, importanța sacrificiilor era foarte mare, abundența lor fiind o dovadă a bogăției darurilor pămîntului.

În ziua a cincisprezecea a lunii a șaptea, veți ține o sfințită adunare: nu veți face nici o muncă. Veți prăznuți o sărbătoare în cinstea lui Dumnezeu timp de șapte zile.

În ziua a opta, veți ține o adunare solemnă: nu veți face nici o muncă.

După exil însă, principiul sărbătoririi de Sucot se spiritualizează. Cunoaștem

foarte bine felul în care era prăznuită sărbătoreala, după descrierea făcută de Nehemia (8, 14—18).

Și au găsit scris în legea pe care o poruncise Domnul prin gura lui Moșe, ca fiii lui Israel să stea în corturi în vremea prăznuirii în luna a șaptea, și să se veselească și să propovăduască cu glas mare în toate cetățile lor și în Ierusalim: „Duceți-vă în munte și aduceți crengi de măsline și de măsline sălbatic și crengi de mirt și de finic, și crengi de alți copaci frunzoși, ca să faceți colibe precum este scris!”. Atunci a ieșit poporul, și le-au adus și au durat colibe fiecare pe acoperișul lui și în ogrăzile lor și în curțile templului lui Dumnezeu și în piața porții Apelor și în piața porții lui Efraim. Și toată obștea celor care se întorseseră din robie și-a durat colibe și au locuit în colibe [...] Și a fost foarte mare bucurie. Și ei au citit în fiecare zi din cartea legii lui Dumnezeu, din ziua dintîi și pînă în cea din urmă. Și au

prăznuit sărbătoreala șapte zile, iar în ziua a opta a fost adunare după rînduială.

Nu se face nici o mențiune aici despre jertfe, în vreme ce locuirea în colibe este anume indicată și explicată pe larg. Sărbătoreala își recăpătase, așadar, rațiunea istorică, la care venea să se adauge o alta: citirea Torei. După întoarcerea din exil, s-a luat obiceiul de a se citi în fiecare an toată Tora; lectura săptămînală a pericopelor ia sfîrșit de Sucot; lectura sulului Torei se încheie cu sfîrșitul Deuteronomium-ului. Acesta este prilejul unei sărbători speciale, care se adaugă, pentru a le încheia cu cinste, celor șapte zile de sărbătoare de Sucot: Șemini Ațeret, iar a doua zi — Simhat Tora: sărbătoreala bucuriei Torei.

Potrivit cărților istorice, Regii (1), 8, 66 și Cronicele (II), 7, 8, în cursul acestor zile (a opta și a noua) Solomon a făcut tîrnosirea solemnă a templului, apoi: a

(Continuare în p. 5)

Obiceiuri de Sucot

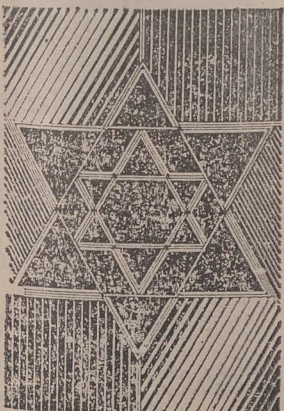
Obiceiul esențial al acestei sărbători constă în a locui timp de șapte zile în suca, în amintirea rătăcirii prin pustiu, după ieșirea din Mîțraim, cînd evreii au locuit în corturi. Dar suca mai amintește și despre anotimpul recoltei și de aceea ea este împodobită cu fructe și mai ales cu struguri. Există apoi mițva celor „pătruse specii”; este vorba de trei specii de plante: ramura de palmier; lulav; ramuri de mirt; hadas; ramuri de salcie; arava; plus o specie de fruct: chitra — etrog.

Cele trei plante sînt legate laolaltă și împreună cu chitra; în fiecare dimineață, de Sucot, se rostește asupra lor o binecuvîntare specială. În afară de aceasta în timpul rostirii psalmilor din Halel (Psalmii 113—118), care face parte din liturgia celor trei sărbători de pelerinaj, aceste plante adăugate chitrei sînt ridicate și, cu un foșnet care amintește poate vîntul de toamnă, sînt agitate în anumite clipe în direcția planurilor terestre:

înainte, la dreapta, înapoi, la stînga, în sus și în jos.

La ce corespunde această mițva? Este vădit că cele trei plante și „frumosul fruct” reprezintă un omagiu adus Creatorului, care a binecuvîntat recolta. Ridicate în mina noastră în timpul rostirii psalmilor de laudă, ele sînt ca o dijnmă pe care o oferim lui Dumnezeu drept mulțumire. Dar de ce se aleg anume aceste patru specii și pentru ce sînt adunate laolaltă? Cea mai bună dintre explicațiile care s-au dat ni se pare următoarea: lulavul, ramura de palmier, simbolizează bogăția, deoarece palmierul are fructe fără să aibă mireasmă; mirtul, dimpotrivă, simbolizează bucuria, căci are o mireasmă plăcută, dar nu face roade; salcia, în sfîrșit — este vorba de salcia plîngătoare — marchează tristețea și sărăcia. Bogăția, veselia, tristețea și sărăcia trebuie să fie adunate într-un

(Continuare în p. 5)

MIRON GRINDEA — 80

Remarcabilă personalitate literară, originară din România, editor, din 1936, al revistei „Adam”, care, din 1940, apare la Londra, în limbile engleză și franceză, dat fiind că ascensiunea fascismului în România și persecuțiile rasiale au împiedicat redactarea, mai departe, în țară, a acestui magazin literar de profil umanist, avind ca preocupare centrală problematica evreiască, Miron Grindea a fost sărbătorit la împlinirea vârstei de 80 de ani la Biblioteca Regală din Londra, una dintre cele mai prestigioase instituții de cultură din Europa.

Au fost prezente personalități de seamă ale vieții culturale și științifice din Marea Britanie, reprezentanți ai casei regale din această țară.

Sărbătoritul de azi, octogena-

ne, trebuie reținută, pentru că reflectă o stare de spirit. Particularismul etnic și religios nu va fi ocolit, însă optica de tratare a lui reflectă, pe de o parte, conștiința vechimii și a legitimității, pe de alta, voința de cunoaștere și de bună înțelegere.

C. Stere consacră un studiu „Elenismului și iudaismului în civilizația umană”. Gala Galaction dă o nouă tălmăcire a Psalmilor lui David, Fundoiu îl evocă pe Marc Chagall, Miron Grindea povestește cit de cald l-a primit N. Iorga la Vălenii de Munte pe Moses Gaster, invitat în România, cînd fusese ales membru de onoare al Academiei Române, F. Brunea-Fox schițează crimpela din viața evreilor maramureșeni,

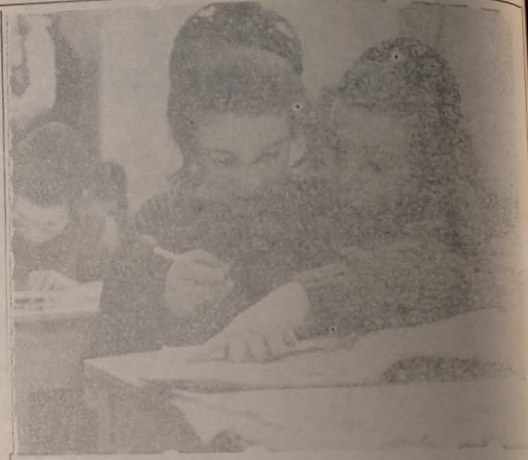
În noua sa haină anglo-franceză, revista „Adam”, intrată în cel de-al șaselea deceniu de existență, și-a continuat tradiția, în ceea ce privește atât preponderența problematicii evreiești, cit și amprenta umanistă, adăugînd, față de orientările începuturilor, una nu mai puțin importantă: răspîndirea valorilor culturale românești în lume.

Numere speciale au fost consacrate, la date aniversare, lui George Enescu, Constantin Brăncuși, Urmuz, un premergător român al avangardismului european, Tudor Arghezi etc.

Bucurîndu-ne de prestigiul dobîndit de Miron Grindea în străinătate, regretăm că a fost silit să se expatrieze, datorită atmosferei de intoleranță din ce în ce mai apăsătoare din perioada premergătoare fascismului, ceea ce a fost o pierdere pentru România.

Alăturîndu-ne tuturor celor care au elogiat personalitatea puternică, plină de vitalitate a lui Miron Grindea, care, în pofida celor 80 de ani ai săi, gîndeste, scrie și acționează cu entuziasm și, mai ales, cu dragoste pentru meleagurile natale, pentru cultura românească, pe care continuă s-o slujească cu devotament, îi urăm succese viitoare, putere de muncă în nobila sa misiune de ecumenism cultural, precum și tradiționalul AD MEA VEESRIM!

Red.

BORIS MARIAN

CITESC

Mă simt, o, Doamne, ca un semn în spațiul primei zile, un semn de bezna și lumină, amestec nedezfăcut în bine și în rău, mă simt mai fericit ca-n prima zi de naștere, căci azi mi Te arăți, așa cum ești, o Carte de întelepciune înfinită, sint fericit că pot citi și-ncerc să Te-nțeleg, mă simt ca-n prima zi, un semn, o lume înainte de a fi pămînt și cer.

ADAM
Anul 3, Nr. 120 (1982)
1.5 Decembrie 1982

În acest număr:
D.F. Niamkower,
Lecăre Sorana,
Dral. Washan,
Mark, Dr. I. Neuman,
L.B. Wechsler,
Dr. Lucie Branninger-Hacht,
H. Aron Grindeberg,
D. Wertheimstein,
Işov Calin,
H. Grindea.

ISER
Președinte: Mihail de Sereul Ișov, șef
A. H. Maxy

Reprezentanți Șefi Ișov,
Arthur Model, Edith Kravits,
Ua societate de Habara

Președinte și
Administrativă
BUCUREȘTI
Str. C. P. Pulescu, 9

Miron Grindea

Coperta revistei „Adam”

mul Miron Grindea, a știut să atragă în paginile revistei atât colaborarea unor condeite evreiești de marcă, dintre care amintim pe Barbu Lăzăreanu, Beniamin Fundoiu, Felix Aderca, Eugen Relgis, F. Brunea-Fox, A.L. Zissu, Adolphe Stern, Emil Dorian, Ilarie Voronca, I. Călugăru, cit și a unor scriitori și cărturari români de frunte, ca T. Arghezi, Gala Galaction, N.D. Cocea, Camil Petrescu, Paul Zariopol, C.I. Parhon. Desenele lui Iser, M. H. Maxy, Marcel Iancu întregeau calitatea artistică deosebită a revistei.

Înțînirea în paginile ei a semnatărilor unor oameni de cultură români și evrei, animați de idealuri democratice comu-

șapinari sau țărani din tată în fiu s.a.

Reeditarea publicației la Londra, în versiune anglo-franceză, „remarcabilă performanță a unui singur om”, așa cum a fost sintetizată activitatea lui Miron Grindea în „The Times”, modul în care s-a impus în viața culturală a țării de adopțiune i-au adus, în 1976, editorului și redactorului ei o medalie pentru merite literare, prilej cu care a fost primit de regina Elisabeta, la Buckingham Palace. Miron Grindea s-a prezentat astfel: „Sint redactorul unui magazin literar de înută, care a avut cîntea de a număra printre colaboratorii săi pe Majestatea Voastră, cînd a fost Ducesă de Edinburgh”.

Zubin Mehta și Orchestra Filarmonică Israeliană O „AIDA” LA SUPERLATIV

La sărbătorirea celei de-a 1500-a apariții la pupitrul dirijoral cu Orchestra Filarmonică Israeliană (O.F.I.), maestrul Zubin Mehta a adus-o pe scenă pe prințesa etiopiană Aida. (De fapt e vorba de trei prințese, intrucît cele douăsprezece spectacole concertante din iulie și august a.c. au avut ca interpret, succesiv, pe americanca Leona Mitchell, heriineză Alessandra Marc și rusoaica Nina Rautio; arile lui Rudames fiind cîntate, pe rînd, de Peter Dvorsky, Dennis O’Neill și Kaludi Kaudakov — n. red.).

De altfel, fondatorul Filarmonicii israeliene, Bronislaw Huberman, avea proiecte mărețe cu această operă. La două săptămîni după concertul inaugural al orchestrei, care fusese dirijată de Toscanini, el a trimis ansamblul în turneu în Egipt și a avut în această privință o idee strălucită: o colaborare în virtutea căreia egiptenii să-i pună la dispoziție cîntăreții lor de operă, iar evreii — orchestra. Din păcate, planul nu s-a realizat. La începutul anilor '70, Opera din Cairo a fost mistuită de un incendiu și așa se face că singura operă care sărbătorește o victorie egipteană este reprezentată deocamdată în Israel cu artiști internaționali.

1500 de concerte — 1029 în Israel și 480 în străinătate — susținute de aceeași orchestră înseamnă mult, dar dirijorul născut în India și cu studii făcute la Viena are întotdeauna motiv de a fi sărbătorit. Astfel, în timpul celor 30 de ani de colaborare cu O.F.I. a patronat numeroase jubilee și săptămîni muzicale, printre care, în 1988, o splendidă reprezentatie de gală pe Masada, concerte executate în comun cu orchestrele filarmo-nice din New York, Berlin și Toronto și, în luna mai a.c., un concert, cu peste 4000 de auditori, la Toledo. Printre oaspeții iluștri care participă regulat la aceste concerte se numără Isaac Stern (de 78 de ori), Shlomo Minz (62), Pinchas Zuckermann (62) și Daniel Barenboim (54). Primul concert cu O.F.I. l-a dirijă Mehta în 1961, cînd atît el, cit și orchestra aveau 25 de ani. Din 1968, este directorul muzical al ansamblului, căruia, cum se obișnuiește într-o căsnicie, i-a rămas fidel și în vremuri de restîcîste. În timpul războiului de Iom Kipur, a dat concerte speciale pentru soldații pe front. În

1967, a organizat o reprezentație extraordinară la granița libaneză, iar la izbucnirea Războiului din Golf a contramandat toate contractele sale și a zburat spre Israel, pentru a-i încuraja intrucîtiva pe israelieni cu muzica sa. În genere, cuvintele fermecătorului bărbat de 55 de ani răsună ca și acelea ale unui söt multumit la adresa so-

pedic acest lucru, completîndu-mi mereu repertoriul”.
Multe griji îi creează în acest moment lui Mehta bugetul orchestrei. „Dacă Israelul ar dispune de atît de multe resurse financiare pe cit de multe țările late are, n-ar exista nici o problemă”.
Pe lîngă prezența statornică a lui Mehta la pupitrul Filarmonicii israeliene, el a avut și alte angajamente și scurte deplasări, cum s-a întimplat, de exemplu, în perioada în care a fost conducătorul muzical al Filarmonicii din New York, între 1979 și 1991, „vechime” în care n-a fost întrecut de nimeni (Leonard Bernstein a rămas numai 10 ani); să amintim faptul că i s-a

Marele dirijor îndrăgește „Aida”: „O operă alcătuită din perle muzicale fără sfîrșit”

ție sale: „După atîția ani, avem aceleași gînduri și aceleași aspirații”. Majoritatea orchestrelor au fost angajați de el și tonalitatea instrumentelor lor a fost modelată de el, așa că, pe bună dreptate, Zubin Mehta afirmă: „Ceea ce dvs. ascultați aici sint idealurile mele”. Ascunde oare o relație de atîția ani periculoasă unei-eroizum? „Firește, este o puțință ea o anumită rutină să se strecoare și la aceasta trebuie să fim foarte atenți. Eu încerc să im-

credințat și exercită la ora actuală conducerea artistică a marii reuniuni muzicale „Maggio Musicale Fiorentino”. Dar el do-rește să rămîna în Israel, „atîta timp cit sint dorit aici”, în pofida zvonurilor de tot felul care circula mereu. „Ceea ce fac eu aici pentru orchestră și druce-gostea cu care sint răsplătit de aceasta înseamnă pentru mine foarte mult”.

DANIELA HORSKY
În românește de
CLARA MARCOVICI

FOLCLORUL, MAGNET PENTRU PUBLIC

Mezzosoprana americană Roberta Wainbecker dispune de un repertoriu foarte bogat. Astfel, ea interpretează personaje ca Amneris, Azucena, Ulrica, Erda, Dalila și Carmen. I s-au conferit numeroase premii valoroase. Ca să nu dăm decît un exemplu: cel al Societății Wagner din Carolina de Nord. Cîntăreata a fost invitată de conducerea Comunității Evreiești din Düsseldorf, pentru un concert în care, pe lîngă arii din opere, a interpretat cîntece evreiești și folclor evreiesc. După cum se știe, un program de cîntece evreiești este întotdeauna un magnet pentru public, cum a fost și de această dată.

Debutul cîntăreței a avut loc în 1975, la Opera Națională din Israel, unde a cîntat, timp de un an, în mai mult de 175 de spectacole cu: „Carmen”, „Rigoletto”, „Madame Butterfly”, „Traviata”, „Lucia di Lammermoor” și „Povestirile lui Hoffmann”. Reîntorcerea ei în S.U.A. i-a adus contracte pe scene de operă de pe întreg

continentul. La Viena a apărut în martie 1990 —, iar în vara aceluiași an, în diferite opere din America de Nord. La Düsseldorf, artista a fost acompaniată de pianistul Fashad Sandjari. De un succes deosebit s-a bucurat programul ei de folclor evreiesc.

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

O pagină din istoria maranilor din Anglia

În cursul anului 1992 au fost publicate multe comentarii referitoare la comemorarea a 500 de ani de la expulzarea evreilor din Spania și la enormul impact pe care aceasta l-a avut asupra lumii evreiești.

În această saga există un important aspect privitor la comunitatea evreilor din Marea Britanie.

Majoritatea celor care au părăsit Spania au plecat în Africa de Nord și în țări mediteraneene. Unii dintre evrei însă au rămas în Spania în calitate de marani, siliți să se convertească oficial la creștinism, dar păstrându-și, în secret, identitatea iudaică.

Când Inchiziția s-a gândit să taie rădăcinile acestor crypto-evrei, mulți dintre ei s-au stabilit în Anglia, ca mijloc de a scăpa de camerele de tortură și de autodafurile Inchiziției.

În perioada în care Anglia avea relații bune cu Spania — în timpul căsătoriei lui Henric al VIII-lea cu Catherine de Aragon —, maranii din Anglia au putut menține legătura cu Spania și cu interesele de familie de acolo. Iar când Anglia a trecut deschis la protestantism și a devenit ostilă Spaniei catolice (în timpul domniei Elisabetei I), ei au putut să intre în Anglia ca așa-zisi refugiați protestanți, cărora nu li se puneau întrebări, câștigând, deseori, o considerabilă simpatie.

Pe de altă parte, ei trebuiau să treacă drept creștini, fiindcă edictul de expulzare a evreilor din Spania era încă în vigoare și nu voiau să-și pericliteze sederea în Anglia. De asemenea, nu doreau ca rușele din Spania să fie incriminate prin revelaerea adevăratei lor identități evreiești.

Maranii au venit deseori în grupuri mici, cele mai multe intrând între ele. În 1536, o a-nume Garcia Mendez, sosită în Anglia, împreună cu 37 de alți marani, a realizat facilități pentru servicii religioase și a înființat un oficiu de informații pentru cei ce treceau prin Londra sau veneau din Spania. Grupul a părăsit Anglia după cinci ani.

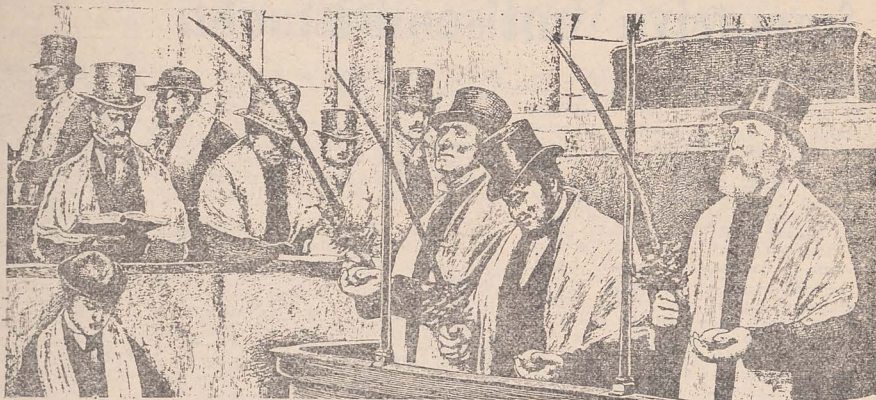
Alții au venit în timpul domniei lui Eduard al VI-lea (1547—53), cu un grup ce s-a stabilit la Londra și altul la Bristol, dar s-au risipit în timpul ascensiunii Mariei Stuart, fiindcă ei pozează în refugiați protestanți.

Comunitatea a crescut din nou în timpul domniei Elisabetei, numărând circa 100 de membri de vază, majoritatea activând în domeniul comerțului și având o influență considerabilă la curte. Liderul lor, Hector Nunnez, s-a bucurat de încrederea a doi dintre cei mai importanți miniștri ai reginei, Burleigh și Welsingham.

Informația despre modul de viață evreiesc secret al acestor marani este extrasă, mai ales, din depoziiți obținute de Inchiziție de la cei capturați la întoarcerea lor pe continent.

Gaspar Lopez, care a fost arestat la Milano, a relatat că serviciile divine zilnice în cadrul comunității de marani din Londra reprezentau un asemenea risc, încât membrii comunității se adunau numai de Săbat.

Thomas Fernandez a adăugat informația că, de Săbat, evreii londonezi purtau cămăși albe, ca mijloc de a distinge această zi de celelalte zile ale săptămânii, fără a atrage prea mult atenția asupra lor.

■ Evrei din Anglia sărbătorind Suceot

Eră, de asemenea, primejdios să pozezi cărti evreiești, așa încât rugăciunile erau rostite fără Sidurim și învățate pe dinafară. Fernandez a spus că el memoriza foarte greu în ebraică și că, datorită acestui fapt, familia își pierduse nădejdea într-insul.

Una dintre rușele lui păstra un calendar ebraic și semnală celorlalți marani la ce date urmau să aibă loc sărbătorile în anul viitor. Învățătura iudaică suferea cert datorită acestui subterfugiu; de exemplu, se spunea că Pesah să se celebreze numai șase zile. Au urmat alte confuzii. A existat un raport, de exemplu, despre faptul că unii evrei din Londra aveau obiceiul să ia piine nedospită, când se imbarcau pe un vas, pentru o călătorie pe mare, și s-o arunca peste bord dacă survenea o furtună, spre a liniști apele.

În timpul domniei lui James I, li s-a cerut tuturor maranilor să plece.

BAR-MITZVA LA PRAGA

La Praga, în orașul Sinagogii Altneuschul, veche de 700 de ani, a avut loc ceremonia de Bar Mitzva a lui Mark Felix.

El este primul băiat evreu cu domiciliul în străinătate care are posibilitatea să citească un fragment din Tora în cea mai veche sinagogă din Europa, după ce, timp de 50 de ani, nu s-a celebrat acolo nici o Bar Mitzva.

Mark, fiul Helenei și al lui Peter Felix, din Londra, este nepotul lui Lady Abrahams și al regretatului Sir Charles Abrahams.

Atât Lady Abrahams, cât și bunicii din partea tatălui s-au

născut în Cehoslovacia și a fost dorința lui Mark de a-și sărbători Bar Mitzva la Praga. Au participat la ceremonie peste 140 de oaspeți, printre care ambasadorii Israelului și Marii Britanii, precum și Cardinalul din Praga.

Dna Felix, consultant în probleme economice, care vorbește fluent cehă, a declarat: „Mark afirmă că revoluția din noiembrie 1989, în Cehoslovacia, a fost cel mai frumos cadou de ziua lui onomastică pe care l-ar fi putut avea. A dorit de mult să devină Bar Mitzva acolo“.

Cooperare internațională

Un străvechi proverb chinezesc spune: „Dă-i unui om flămând un pește și va mânca o zi; arată-i cum să prindă pește și va avea de mâncare pentru tot restul vieții“. În câteva din cele mai interesante și mai rodnice programe de cooperare pentru dezvoltare internațională aplicate vreodată, Israelul a arătat unor parteneri ai săi, țări din Asia, America Latină, Oceania și, în special, Africa, cum „să prindă pește“, timp de aproape 35 de ani.

Totul a început în 1958, când Golda Meir, atunci ministru de externe al Israelului, a făcut prima vizită în Africa. S-a întors convinsă că era o datorie morală a Israelului să împărtășească din experiența sa — cu greu câștigată — popoarelor din țările în curs de dezvoltare și, în special, celor din Africa.

De atunci, Israelul continuă să îndeplinească, pe acest continent, dezideratul Golda Meir, fiind angajat într-o cooperare activă față de multe țări africane în domeniile agriculturii, educației, dezvoltării edilitare, sănătății publice, pregătirii profesionale a tineretului, activității sociale, sindicale etc. Ajutorul capătă diferite forme. Israelul organizează cursuri și seminarii, al căror participanți se întorc în țările lor pentru a iniția dezvoltarea proiectelor testate în Israel. Experții israelieni ajung în Africa pentru a lucra alături de populația locală în sate, ferme, spitale etc. De-a lungul anilor, mai mult de 35 000 de africani au venit în Israel pentru a se specializa în aceste domenii și mai mult de 25 000 de oameni au fost pregătiți — prin cursuri și seminarii — la fața locului — de peste 9 500 de experți israelieni în propriile lor țări de baștină. Această metodă de ajutor continuă a fi aplicată și azi în Africa și în orice altă parte a lumii în care ajutorul israelian este acceptat.

Există diverse motive și explicații privitoare la angajarea Israelului în asemenea programe. Israelul consideră că o națiune în creștere, care a făcut

impresionante progrese de la proclamarea independenței de stat, are mult de împărtășit altor țări în probleme de dezvoltare. Acest ajutor a continuat chiar în anii în care, datorită presiunii intense și amenințărilor din partea statelor arabe, relațiile diplomatice au fost, din nefericire, rupte între Israel și unele țări africane.

Activitățile Israelului în Africa sînt foarte puține cunoscute. Programul de asistență al Israelului are la bază ajutorul acordat statelor în curs de dezvoltare în domeniul construcțiilor; predarea cunoștințelor necesare viitorilor specialiști în știință, tehnică, agricultură și administrație; părăsirea țărilor africane respective atunci când cetățenii acestor țări sînt gata să-și asume singuri răspunderea pentru perfecționarea în profesunea pentru care au fost pregătiți.

„Prietenul la nevoie se cunoaște“ — spune un vechi proverb. Israelul și-a câștigat reputația de țară gata să dea ajutor cînd e necesar. Din 1987 au fost ținute serii de seminarii în Africa de Sud pentru lideri ai comunității de culoare, la Johannesburg și Cape Town. Mulți au urmat diferite cursuri privind, în special, dezvoltarea prin cooperare a țărilor lor.

Cum spunea Golda Meir: „Atîta timp cît există pețe pe glob, unde unele națiuni sînt mai dezvoltate și altele mai puțin, nu există progres, libertate și, mă tem, nici pace în lumea aceasta“. Israelul continuă să caute aceste pețe pentru a cultiva progresul necesar unui dialog.

HANA ORLOFF

mica croitoreasă devenită unul dintre cei mai mari sculptori ai secolului

Se angajează la o croitorie; aici învață ceea ce crede că ar trebui să cunoască în meseria sa, urmînd cursuri serale. Profesorii îi descoperă repede talentul. Atunci se prezintă la un concurs la Școala de Arte Decorative, unde este admisă printre primii. Hana Orloff frecventează mica lume a pictorilor neconsecrați încă și a poetilor. Ei sînt săraci, necunoscuți, străini și se numesc Modigliani, Picasso, Max Jacob, Ary Justman, Soutine, Kisling...

În 1913, are loc prima sa mare expoziție, la Salonul de Toamnă. În 1916, se căsătorește cu poetul polonez Ary Justman. Au un copil, Elie, născut în 1916. Un an mai tîrziu, soțul ei moare de gripă spaniolă. Dar pentru Hana Orloff a venit și ora succesului. Critica o laudă. Comenzile curg. Lucrările din lemn sculptat, bronz, arăta, piatră, ciment, portretele sale „avangardiste“ au mare căutare. Expoziția sa, din 1928, din Statele Unite, este un triumf. În iulie 1942, Hana

Orloff se află la Paris. Prevenită de iminența ridicării evreilor, ea părăsește capitala. Numele său era pe lista Prefecturii.

După război, Hana n-a fost uitată. Cariera sa se desfășoară între Franța — patria de adopțiune — și Israel, unde face dese călătorii. Primește numeroase comenzi oficiale; Hana nu înțeapă să sculpteze.

Moartea i-a dat înlînire în timp ce-și pregătea expoziția de la Muzeul din Tel Aviv, în anul 1966.

În expoziție se găsește și o valoroasă lucrare, redactată de Felix Marcellac, expert, specialist de reputație internațională, asupra vieții și operei Hanei Orloff, de la orașul în care s-a născut pînă la Paris, via Petah Tikva; el descoperă tatonările de studentă, maturitatea de artistă și sursele de inspirație de-a lungul a trei mari etape ale dezvoltării ei artistice; un catalog de opere sculptate, dintre care 495 reprezentări de obiecte, completează această valoroasă apariție.

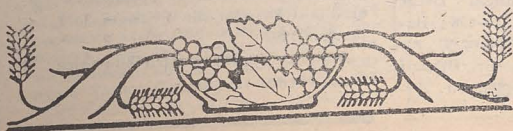

Muzeul Municipal din Boulogne-Billancourt prezintă o foarte bogată expoziție consacrată sculptoritei Hana Orloff, cu 60 de piese, provenind în cea mai mare parte din fondurile atelierului artei; o operă în care temele evreiești sînt foarte pregnante.

Ea ar fi putut fi cea mai bună micuță croitoreasă din Petah Tikva, în Palestina. A devenit unul dintre primii zece mari sculptori ai acestui secol.

A opta dintr-o familie cu nouă copii, s-a născut în 1888 într-un orașel din Ucraina, aproape de Kiev. Fugind de persecuții și pogromuri, tatăl ei și-a adunat sărăcia și a plecat în Palestina, la Petah Tikva — Poarta Speranței, unde s-a stabilit. Hana cosea cu talent. Avea 17 ani. Visul ei era atunci să poată preda croitoria la școala unde fratele său, Zwi, era profesor de gimnastică. Dar directorul școlii cerea o diplomă. Poate că ar fi fost bună una din Paris?

În august 1910, ajunge la Paris cu cîțiva bănuți în buzunar.

PROTESTANȚI GERMANI împotriva antisemitismului

„Poporul lui Israel este și rămâne ales de Dumnezeu”. Aceasta este ideea centrală dintr-un al doilea studiu, intitulat „Creștini și evrei”, întocmit de Biserica Evanghelică din Germania. Acesta duce mult mai departe cercetările întreprinse în primul studiu, datînd din 1975. B.E.G. se opune, în noua lucrare, nu numai antisemitismului, respectiv înjosirii credinței iudaice. B.E.G. ia, totodată, atitudine împotriva antisionismului, pe care îl acuză de contestare a Statului Israel.

„Un stat evreiesc” se spune în susmenționatul studiu, „este posibil numai în Eretz Israel, unde tradițiile religioase ale evreimii îl sprijină. Fără legătura religioasă a evreilor cu țara, în decursul secolelor, întemeierea statului evreiesc ar fi fost inimaginabilă. Existența pe mai departe a poporului evreu în țară nu poate fi asigurată fără protecția unui stat”. În plus, un stat evreiesc are și semnificația unui loc de refugiu pentru evrei din toată lumea. Când creștinii pledează pentru dreptul la viața al poporului evreu în țara străbunilor, ei respectau principiul că legătura dintre popor și țară este, pentru evreime, indispensabilă. În măsura în care Statul Israel are, în acest caz, imperioasă funcție de securitate, creștinii admit existența acestui stat.

În studiu se spune, mai departe, că toți creștinii ar fi trebuit să fie conștienți de legăturile lor cu Israelul. De asemenea, creștinii ar fi trebuit să se opună tuturor tentativelor de a pune sub semnul întrebării dreptul la viața al poporului evreu în Țara Sfântă.

Nu este suficient să respingi antisemitismul, pe care-l recunoști la alții, de pildă, în cel de-al treilea Reich sau în alte părți, în cercuri ce se dovedesc, deocamdată, incorrigibile, avertizează B.E.G. Dimpotrivă, vechea tradiție de străinării și ostilității față de evrei trebuie corectată de creștini și de bisericile lor.

B.E.G. se ridică împotriva unei tălmăciri a Bibliei care face o distincție între Dumnezeu evreilor și Cel din Noul Testament. Ea respinge drept falsă ipoteza răspîndită, potrivit căreia evreimea se conformează unei etici a revanșei și răzburării, consemnate, ciică, în Vechiul Testament, în timp ce creștinii respectă etica iubirii. B.E.G. califică drept o „interpretare greșită” credința că alegerea poporului lui Israel ar fi trușasă și îndreptată împotriva altor popoare. Ideea alegerii, explică studiul redactat, impune, dimpotrivă, poporului lui Israel o obligație deosebită și vizează, de la bun început, mîntuirea tuturor popoarelor prin credința într-un Dumnezeu unic.

„Poporul lui Israel trebuie perceput de biserică într-o triplă ipostază: ca rădăcină din care a răsărit credința creștină, ca vecin, de la începutul obștilor creștine, ca popor evreu contemporan, care trăiește în Statul Israel și în Diaspora. Acest popor al lui Israel, care vorbește o multitudine de limbi și se prezintă sub o multitudine de chipuri, este și rămîne poporul ales de Dumnezeu”, se spune în respectivul studiu.

ECKART SPAS
În românește de CLARA MARCOVICI

Lagărul de lîngă Lacul lacrimilor

„...SPERANȚA CARE TRĂIEȘTE ÎN NOI” este titlul unei expoziții despre lagărul de exterminare pentru femei de la Ravensbrück, în care Centrul Pedagogic, în colaborare cu Muzeul național comemorativ Ravensbrück, prezintă imagini din cel mai mare lagăr hitlerist de acest fel.

„Intr-o vreme cînd moartea nemiloasă seceră viețile oamenilor, orice activitate culturală era un semn al dorinței de viață și al rezistenței împotriva iadului de pe pămînt”, a declarat responsabilă cu învățămîntul, pregătirea profesională și sportul, din Senatul local, Sybille Volkholz, în legătură cu expozita și cu împrejurările în care acestea au fost create. A privi aceste desene este un „imperativ inexorabil” pentru eleve și elevi; astfel a îndemnat ea ca expoziția să fie neapărat vizitată mai ales de tineret. Lagă-

rul de femei de lîngă Lacul lacrimilor (de pe malul lacului Schwedt, situat la est de satul Ravensbrück, în apropiere de Furstenberg, la 80 de km nord de Bremen) a fost înființat în 1939. S-a pornit de la ideea că 132.000 de persoane trebuiau să suporte rigorile acestui lagăr de concentrare și brutalitatea celor 70 de slujbași ce veneau din afara lagărului, ca și a unităților de comandă. Din listele de transporturi reiese că deportatele aici aparțineau unui număr de 42 de naționalități, majoritatea fiind sub 30 de ani. Printre deținute se aflau chiar și copii, temporar peste 400.

Desenele expuse au fost executate, în mare parte, în timpul perioadei de detenție. Prin desen, ca și prin alte activități culturale, își întăreau dorința de a trăi, de a-și păstra demnitatea umană și de a nu cădea în depresiune și resentimente.

Nume de luptători din Rezistență gravate în piatră

1941. Colaboraționismul nazist era la apogeu. În tenebrele care acopereau Franța, patru oameni hotărâse să se ridice în apărarea valorilor democrației. Patru oameni care organizează, cu sprijinul Londrei, primul act important al Rezistenței. Are loc prima parașutare de luptători antifasciști pe teritoriul francez. Locul a fost ales: o mică localitate din Dordogne: Villablard.

Astăzi, un monument ridicat pe drumul spre Bergerac, în mijlocul pădurii, amintește trecătorilor de acele fapte de arme. Numele luptătorilor sînt gravate în piatră.

Max Hymans, care a fost primul conducător al aviației franceze; doctorul Dupuy, primarul orașului Villablard; un aamne Rigoulet, mecanic; și... Jean Pierre-Bloch, actualul președinte al Societății LICRA.

Dintre aceștia, doi sînt evrei. Singurul supraviețuitor al acestui eșec, Jean Pierre-Bloch, își amintește: „În acea vreme eram deputat socialist de L'Aisne, avînd curajul să mă opun acordului de la München, evreu, tată a trei copii, evadat din Chateau d'Hyères, gaulist fără să-l fi cunoscut pe general...”

Un monument împotriva uitării

Orașul nord-francon Bad Königshofen a marcat a 1250-a aniversare a existenței sale. Cu acest prilej, au avut loc diferite ceremonii comemorative. N-a fost omisă nici amintirea unor vremuri înfiorătoare și a unor evenimente rușinoase.

Astfel, în cadrul unei solemnități, desfășurate în prezența a numeroși cetățeni, a unui grup de turiști din orașul înfrățit american Arlington, a unor membri ai Lions-Clubului, a unor preoți din localitate și a unor membri ai Consiliului municipal, a fost dezvelită o piatră comemorativă recent construită.

Primarul orașului, Behr, a amintit de Comunitatea evreiască din Königshofen și de sinagoga ei, fondată la 29 iulie 1094. În „Noaptea de cristal”, interiorul acestei sinagogi a fost avariat, iar obiectele de cult distruse. Membrii comunității care nu au reușit să fugă în străinătate au fost deportați ulterior la Izbica, lîngă Lublin, și uciși. După război, nici unul dintre localnicii evrei nu s-a reintors în oraș.

Destinul sinagogii este exemplar pentru cel al sutelor de sinagogi din Bavaria sau chiar din întreaga Germanie. În 1951, clădirea sinagogii a fost cumpărată de un meseriaș, pentru a o dărîna și a construi pe zidurile ei de fundație un atelier. În 1988, a fost amplasată o placă indicatoare, care să amintească fosta si-

ne Ce carte de vizită putea fi mai rea în 1941? Cu toate acestea, totul s-a petrecut cum fusese stabilit. La 8 octombrie, Jean Pierre-Bloch primea parola „Gabrielle va trimite prietenii ei” (Gabrielle era prenumele soției sale, care a jucat un rol important în organizarea parașutării).

În sfîrșit, au fost parașutați patru oameni, avînd două posturi emițătoare, cinci scrisori ale unor francezi din Londra pentru familiile lor și mai mult de două milioane de franci. Operațiunea a reușit, dar Jean Pierre-Bloch, puțin mai tîrziu, a fost arestat.

În octombrie 1991, el a participat la comemorarea a 50 de ani de la acest tragic eveniment (moartea celorlalți trei luptători din mișcarea de rezistență), cu o înfățișare omagială de a avut loc în prezența lui Pierre Joxe, ministru al apărării, și Louis Mexandeau, secretar de stat la Departamentul Foștilor Combatanți.

Au trecut 50 de ani de cînd patru francezi, dintre care doi evrei, au jucat curajul să riște enorm pentru onoarea și demnitatea Franței.

Cum însă aceasta nu era pe măsura subiectului evocat, Consiliul municipal a hotărît, în 1989, să amenajeze o piatră comemorativă, creată de Fritz Köth, cu concursul material al Lions-Clubului. În alocuțiunea sa, primarul Behr nu numai că s-a ocupat pe larg de istoria evreilor din Königshofen, despre a căror existență se face mențiune pentru prima oară în 1298, dar și a exprimat speranța că această piatră va da de gîndit multor oameni care vor trece prin fața ei, în special tinerii generații.

ISRAEL SCHWERTZ

DECESE

În cîmîtirea Comunității Evreilor din București, în trim. III/1992, au fost înmormîntați următorii:

Laeser Roza (86 de ani), str. Ohorul Nou nr. 13; Smilovici Victor (98), str. Unității nr. 130; Avram Sofia (86), Aleea Cîncea nr. 4; Mandelbaum Iancu (84), str. Miletin nr. 58; Schein Benone (71), B-dul Păcii nr. 7; Scherzer Moritz (87), B-dul Eroilor nr. 26; Bunduc Sura (96), str. Brezoianu; Strulovici Iancu (79), str. Stockholm; Weintraub Mandi (82), Cal. Călărășilor nr. 81; Haimovici Zalman (83), Aleea Poiana Cibinului nr. 1; Morbach Sofia (83), Bd. N. Bălcescu nr. 24; Westfried Janetta (95), str. Știrbei Vodă nr. 20; Tudor Sfetea Alexandru (86), Piața Amzei nr. 10-12; Weingner Ecaterina (87), str. Doicești nr. 121; Messing Hansa (88), str. Iancu Jianu nr. 9; Samoilă Elena (77), str. Athena nr. 22; Herșcovici Roza (84), Steinbach Janetta (91), Zimer Cerna (82), Priffer Rașela (80), Herșcovici Ziata (82), Körner Maria (85), Simha Leia (79), Blum Yeti (84), Livadaru Sana (94), Sterinberg Mali (95) (Cămin „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen”); Dumitrescu (Goldenberg) Sanda (76), str. Ankara nr. 1; Heschman Korn (76), str. Sabinelor nr. 59; Ranișteanu Paul (86), str. Troțușului nr. 19; Birnbaum Elza (91), str. Radu Cristian nr. 4; Goldenblum Erzebet (89), str. Drumul Taberei nr. 4; Wisner Leon (85), str. Pictor Petre Ionescu nr. 2; Enescu Solomon (77), str. Căminului nr. 1; Rozenberg Ludovic (82), str. Prevederii nr. 5; Lövensohn Malvina (94), B-dul Margheru nr. 12-14; Kremer Jean (55), str.

Birsei nr. 2; Gherman Izi (70), str. Dragoș Vodă nr. 4; Isaac Leon (66), Șos. Ștefan cel Mare nr. 1; David Haim Suhar (56), Meyer Anna (84), (Cămin „Marin Băluș”); Radu (Penhazu) Emilia (78), str. Sabinelor; Tudor (Pollak) Alexandru (77), str. Poenaru Bordea nr. 9-10; Voinea Ella (82), str. Dristor nr. 2; Berar Jacques (84), str. 13 Decembrie nr. 22; Feldman Jean (89), str. Take Ionescu nr. 3; Cherbis Clara (78), str. Vasile Uonta nr. 3-5; Bălan Beti (68), B-dul 1 Mai nr. 148; Marinescu (Tumin) Ion (Sigmund) (74), str. Crîngului nr. 4; Wolfsohn Adolf (78), Botoșani, str. Octavian Aricescu; Peretz Clara (78), str. Vulturii nr. 46; Segal Mina (86), str. Popa Petre nr. 45; Stopler Jean (61), Spitalul Otopeni; Roșu Mindla (83), str. Cornetului nr. 6; Soran Emil (70), str. Caporal Ruciă nr. 51; Herșcu Soșia (66), Aleea Zarendului nr. 2; Braun Pincu (88), Aleea Barajul Sadului nr. 1; Zimmer Erika (85), str. Vasile Părvan nr. 2-4; Rosenbach Erica (66), str. Socului nr. 75; Avram Solomon (83), str. Vîforului nr. 5; Sterian Margareta (95), str. Galați nr. 8; Radian Henri (85), Șos. Colentina nr. 8; Bujoreanu Nina (93), str. Vasile Stroiescu nr. 44; Geiger Ignat (85), str. Sf. Vasile nr. 2; Serff Sara (80), str. Dimitrie Bolintineanu nr. 5; Hariton Hermina (82), str. Cimpineanca; Elias Solomon (68), Șos. Mihai Bravu nr. 194; Nachtigal Oscar (94), Calea Dorobanți nr. 134-138; Balaban Mihail (80), str. M. Boiangiu nr. 19; Schlesinger Ghitel (82), str. Blănari nr. 11; Avramescu Ruhla (89), str. Arcului nr. 9.

Federația Comunităților Evreiești din România se desparte cu durere de cel care a fost apreciat președinte al Comunității Evreilor din Birlad, prof. GOLDSFARB BENEDICT, a cărui amintire va rămîne neștersă în inimile celor care l-au cunoscut și apreciat pentru devotamentul cu care a slujit interesele comunității și pentru calitățile sale de om și de bun evreu.

Comunitatea Evreilor din Birlad anunță, cu profund regret, încetarea din viață, în prima zi de Roș Hașana 5753 (28 sept. 1992), a prețului ei președinte, prof. GOLDSFARB BENEDICT, care s-a străduit în permanentă să fie alături de enoriașii comunității sale, regretat de toți cei ce l-au cunoscut.

Comunitatea Evreilor din Fălticeni, cu mare durere și tristețe, anunță decesul președintelui, avocat HAIM GRINBERG, în ziua de 1 octombrie 1992 (1 Tishri 5753).

Exprimăm familiei indoliante sincere condoleanțe.

Adine îndurerată familie anunță moartea fulgerătoare a neprețuitului lor, avocat HAIM GRINBERG, președintele Comunității Evreilor din Fălticeni, la 1 octombrie 1992.

Amintire veșnică pentru bunătatea și dragostea sa!

După o viață dedicată științei, în ajun de Iom Kipur s-a stins din viață dr. MARIA ZALMAN-VECHSLER (Maricel) fostă șefa a catedrei de microbiologie a Facultății de Medicină din Timișoara, student blind și nobil.

O vor plînge mereu nepoții Bianca, Dănuț și Carol, Ileana și Florin.

La 11 octombrie se împlinesc 6 ani de la durerioasa despărțire de JEAN ROSENZWEIG. Anton — fiu și Lia — noroi îi vor păstra veșnic amintirea.

Anunț pe cei care au cunoscut-o și au iubit-o, că NINA BUJOREANU-SION, draga și devotata mea soție, a decedat la 11 septembrie 1992.

În seurtă căsnicie mi-a fost sprijin și ocrotire pentru că m-a iubit, și mi va fi mereu, atît timp cît memoria mă va ajuta. Arthur-Hermann Sion.

Cu adinea durere, familia anunță trecerea în eternitate, după o lungă suferință, a iubitului lor MIKI REICHER, judecător — Rm. Vilcea. Înhumarea a avut loc la Cimitirul evreiesc Giurgului.

DECESE

Mireasa noastră dragă: TORA

(Urmare din p. 1)

al celor „patru coți ai învățurii”. Studiul are intr-ait valoare etic și este îndreptat, zi de zi, ceas de ceas, ai faptei cotidiene. El are menirea de a clevea gândirea, de a innobilă simțirea cu un singur scop suprem: acela de a călăuzi viața în toate ale ei amănunte.

În zadar, deci, ne-am bucura noi cu frumusețea plină de vrajă a învățurii dacă n-am transpune-o în activitatea noastră cotidiană, astfel ca litera Cărții să nu rămână moartă, ci să capete viață. Sînt deci necesare două bucurii: a noastră cu Tora și a Torei cu noi. Cei care îl dăm viață, o înținem în de an, prin a noastră deplină integrare în al ei spirit, în ale sale îndrumări.

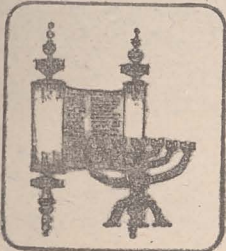
A fi evreu nu e numai o filozofie, o concepție despre viață, un sistem de gândire; a fi evreu e, în primul rînd, fapta neobosită care să coboare idealurile frumoase și gândurile nobile din cerul formulărilor teoretice pe pămîntul banalei, dar binecuvîntatei practici cotidiene.

Marele nostru predecesor, Gaonul Meer Leibîș Malbim, care a păstrît acum mai mult de un veac obște evreiască din București, s-a lovit de o serie de moravuri care l-au nedumerit. Oamenii care făgăduiau (Neder) danii pentru obște nu se țineau de cuvînt. Pe de altă parte, de

Simhat Tora, cînd e o străveche datină sărătura Torei, care e purtată în mijlocul obștii, el văzu mulți enoriași care se limitau doar a atinge cu mina Sulul Sfînt și a duce apoi mina la gură sărîntînd-o.

Malbim exclamă atunci: „Eu știam că danile se împlinesc cu mina și Tora se sărută cu gura. Aici vîd că lucrurile se întîmplă de-a-nouăselea. Oamenii făgăduiesc danii doar cu gura, iar cînd sărute Tora, o fac aceasta doar... cu mina”.

Să ne bucurăm deci cu Tora astfel ca și ea să se bucure cu noi.

Obiceiuri de Sucot

(Urmare din p. 1)

singur mînunchi, căci acest mînunchi reprezintă etapele prin care trece agricultorul de cînd seamănă pînă strînge recolta. Pe deasupra, acest mînunchi este reunit cu chitra care este rod cu o aromă plăcută; în vreme ce fiecare din plante este incompletă, deoarece doar înmînuncherea lor oferă idea unui ansamblu, chitra este un fruct complet. Cele trei plante reprezintă ceea ce este necesar pentru lumea aceasta, ceea ce este uman; chitra, dimpotrivă, simbolizează desăvîrșirea divină. Ansamblul conferă nota religioasă iudaică specifică sărbătorii de Sucot.

În legătură cu Sucot, în Deuteronomium (16, 15) stă scris: Pentru aceasta să fii voios. Bucuria de Sucot este mai mare decît aceea din alte sărbători. Primele două zile, zile de sărbătoare deplină, se consacra în întregime bucuriei pentru Suca și pentru „Arba minim” (cele patru specii). Pe vremuri, la Ierusalim, spre care aflau o mulțime considerabilă, bucuria recolta se împletea cu cea a culesului viilor. A 3-a, a 4-a, a 5-a și a 6-a zi, care sînt semisărbători, nu reprezintă decît o urmare, o prelungire. Dar ziua a 7-a, care este, de asemenea, o semisărbătoare, amintește solemnitatea care marcase rugăciunile pentru ploaie, adică pentru belșug. Această zi se numește Hoșana-Raba — Marea chemare în ajutor. În această zi nu numai că se ofereau numeroase lîbănuiri, dar era și un prilej care precede această zi pentru a stuia Deuteronomium (care odinioară era citit în Templul din Ierusalim în ziua a opta) și a rosti psalmii: pentru ultima oară implorăm îndurarea divină. Hoșana Raba

fiind ultima zi cînd este folosit lulavul, în sinagogă se face de șapte ori inconjurul amvonului cu lulavul în mîini, în loc de o dată, ca în celelalte zile. În plus, ne cerem iertare despuind de frunze crengile de salcie, aceeași salcie care împodobește lulavul, frunzele acestea de salcie, de care nu ne vom mai sluji pînă la anul, ca o ultimă jertfă adusă lui Dumnezeu în locul lîbănuirilor de odinioară. În principiu, Hoșana Raba este și ultima zi de stat în suca, însă se obișnuiește să se prelungească șederea pînă a doua zi, pentru a întîrziă cit mai mult ieșirea din ea.

Literal, Semini Ațeret înseamnă a opta „reținută”, adică: „opriți, rețineți sărbătoreala!” Urmind după Hoșana Raba, este ziua de sărbătoare în care îl învoicăm pe Dumnezeu, cerindu-I să dea ploaie, încheiere adecvată a unei sărbători agricole. Este o zi de reculegere voioasă pe care ne-o prescrie Tora, ca încheiere a solemnităților de Sucot.

Iar noaptea, în cea de a noua zi, apogeu bucuriei, este sărbătoreala „Bucuriei Torei” — Simhat Tora. Cînd sosește clipa lecturii Torei, se scot din chivot toate surturile, lăsînd în loc o luminare aprinsă, și se poartă într-o procesiune în jurul sinagogii, în timp ce participații onorari cu purtarea lor întonează: „Doamne, Dumnezeule, salvează-ne, fii-ne prietnic, ai milă de noi în ziua în care te chemăm...”.

Reluînd simbolul profeților, potrivit căruia poporul este logodnicul lui Dumnezeu, noi considerăm Tora ca fiind logodnică poporului. Acela care are cinstea de a termina de citit Deuteronomium este Hatan-Tora, mirele Torei; acela care reîncepe lectura Cărții Faceirii este Hatan-Bereșit. Căci ziua în care se termină lectura Torei e și aceea în care această lectură este reluată. Această logodnă simbolică se desfășoară într-o atmosferă înălțătoare.

SUCOT — istorie și tradiție

(Urmare din p. 1)

mulțumit poporului venit la Ierusalim cu prilejul sărbătorii.

Solomon a rostit atunci cuvintele următoare:

„Cînd vei închide cerul și nu va mai ploua, fiindcă au păcătuit înaintea Ta, și se vor ruga în locul acesta și vor proslăvi numele Tău și se vor căi de păcatul lor, pentru că i-ai pedepsit, ascultă din ceruri și iartă păcatul robilor Tăi și pe poporul Tău Israel și povățuiește-l să meargă pe calea cea bună, și dă ploaie pe pămîntul Tău pe care l-ai dat moștenire poporului Tău!” (Cartea Regilor (I), 8, 35—36).

Este inutil să insistăm asupra importanței pe care o are ploaia pentru un popor agrar cum era poporul evreu. Lîbănuirea cu apă, care este considerată ca simbol al ploii, se făcea la fiecare serviciu religios.

Se pare însă că Sucot este mai cu osbire asociată decît celelalte sărbători cu această idee de ploaie. Și nenumărate sensuri ale acestei sărbători, sărbătoare de recunoștință pentru darurile lui Dumnezeu, sărbătoare a studierii Torei de către popor, sărbătoare a înținerii tre întreg poporul, sărbătoare a înținerii templului, își găsesc expresia cea mai nobilă în Zeharia, care face din Sucot o sărbătoare pentru toate popoarele, toate popoarele unite, ce urcă spre templu pentru a implora ploaia fertilizantă și hrănitoare:

„În ziua aceea va fi Domnul unul singur, și tot așa și numele său unul singur” (Zeharia, 14, 9).

„Și toți cei rămași cu viață, dintre popoarele acelea care veniseră să se războiască împotriva Ierusalimului, se vor sui în fiecare an să se închine lui Dumnezeu Tevaot (Dumnezeul ostilor) și să prăznuiască sărbătoreala corturilor” (Ibid., 14, 16—19).

Scrisoare centenară a unui patriot român

Satisfacem rugămîntea unor cititori ai revistei noastre, republicînd, în cele ce urmează, o scrisoare a lui C.A. Rosetti, adresată redacției ziarului „Israelitul Român” și reproducută la 10 iulie 1881 (deci acum 111 ani) de revista „Fraternitatea”.

AMINTIRI DIN TRECUT
O SCRISOARE A DLUI C.A. ROSETTI

Rușciuc, 11/23 mai 1857

Domnilor redactori ai „Israelitului Român”,

După un exil de 9 ani — și Israelitii știu ce este exilul — ni se ficu cunoscut prin firele electrice, că porțile patriei s-au deschis în sfîrșit și pentru noi. Îndată ce primirăm această știre atît de lung timp așteptată, cerurăm pașaporturi de la ambasada otomană — căci noi n-avem pașaporturi românești — plecarăm, ș-a sasea zi a călătoriei noastre, cu inima arzînd de dor, cu buzele șetoase d-o îmbrățișare frătească, cu ochii înflăcărați de iubire zării țărmlul făgăduinței. Cîteva minute încă, îmi ziceam — și mînuiele acelea îmi păreau mai lungi decît fură anii trecuți ai suferințelor — și voi putea îngenunchea pe pămîntul iubit al mamei mele; cîteva secunde încă și frații noștri îmbrățișîndu-ne ne vor da din „mielul Pastelor”, noi din „pîinea exilului”, și vom trece împreună din tristare la bucurie, din doliu la sărbătoare, din întunecime la lumină, din sclavie la libertate...!

Românii nu crezură c-ar fi bine astfel și furăm silii a trece pe partea dreaptă a Dunării, unde reîncepurăm un exil nou, care, oricît de scurt va fi, este cu mult mai duros decît cel trecut. Nu mă plîng — nu m-am plîns niciodată în viața mea — nici acum, fiindcă negreșit dacă Români încuviințară, cel puțin prin făcerea lor, lepădarea noastră din sinul patriei, ei au cuvinte temeinice și drepte pentru aceasta. Constat numai un fapt, ș-aceasta fiindcă el îmi servă ca introducere a acestei epistole de recunoștință, ce simt trebuință d-a adresa Israelitilor Români.

În acest nou exil, Israelitii comunității spaniole din Rușciuc, invitați de frații lor din București, veniră la noi, ne dătură ințuia strîngere de mîni, ințuia salutare frătească și ne oferiră casa lor, masa lor, amicția lor. Gazeta noastră asemenea, ce o vîzurăm aci pentru ințuia oară, chiar în al doilea număr al ei, și c-o lînu înaintea soseiei noastre, ne dăte salutarea cea mai frătească și știu a ne da, în cîteva cuvinte, o rîsplătă nobilă și frumoasă pentru cele ce crezurăm d-acum 9 ani, că era drept și bine a face pentru Israelitii.

Spre a arăta cît am fost de amîntor semnelor de frăție, ce ne-ai dat, v-am altă putere d-ocumdată, domnule Redactor, decît a te ruga să publici în foaia dumitale această epistolă, ca o mărturie a simțămîntelor mele de frăție și recunoștință pentru Israelitii comunității din București și Rușciuc.

Spre mai multă încredințare de sinceritatea simțămîntelor mele pentru voi, dă-mi voia s-o spun aci, că între Israelitii și mine sînt mai multe legămînte de simpatie.

Omul în care am găsit pentru ințuia oară întruînte inteligentă, iubire, virtute, devotament, patriotism, și în culmea sa simțămîntul a tot ce este mare, frumos și nobil; omul carele m-a făcut a cunoaște ș-a simți pentru ințuia dată amicția, cea trîsură de unire între viața d-aci și cea viitoare, cea rază dumnezeiască, care, cînd pătrunde în inima unui om, o luminează, o încălește, o imputernicează, o sfințește și face din omul acela un erou sau un martir; omul carele m-a iubit și l-am iubit, și cu carele prin puterea iubirii ajunsesem a avea o singură cugetare, o singură aspirație, o singură pînă, o singură dorință și numai două inimi, spre

a ne putea iubi mai mult, era un fiu al lui Israel. Nu știu, fratele meu R... cînd patria mea va putea să-ți dea cununa de martir, ce ai conchis-o cu singele tău, dar știu că mulți ți-au ridicat un altar în inima lor și că seminția ta va avea totdeauna în mine un frate adevărat.

Biblia, cărțile profeților, cîntările lui David le-am învățat de copil încă, și cum le-am învățat, Dumnezeu necu! Mai toate serile copilăriei mele le petrecam cu capul pe genunchii mamei mele; și ea, mîngîindu-mă ușor și dulce cu mina ei de mumă, îmi spunea istoria poporului lui Israel pînă ce adormeam, repetînd în minte-mi făptele eroilor ș-ale martirilor voștri sau zicînd „Iuda Iuda ca o rugăciune de seară: „Uscă-se limba mea de te voi uita, o Patria mea!”.

După ce am intrat în viața politică am găsit mai multe puncturi de unire între istoria lui Israel ș-a Românilor și de la '48 încoace, eu unul cel puțin, trînd ca și voi pe tîrîmul exilului, a trebuit să retrăiesc pe toată ziua, ca și voi, viața trecută a Românilor, spre a mă întîri pe mine prin puternicul suflet al Românilor: Ca și voi, și eu am ziua de suferință a Macevelor Români, ziua legilor precum și ziua zdrobirei lor și ziua arderei Templului, și, ca și voi, aștept sub cort, pe tîrîm străin și cu credință nestrămîtată „ziua cea făgăduită”.

Însă ceea ce m-a făcut a admira ș-a iubi și mai mult poporul lui Israel este că în el cel dintîi am găsit unitatea, un singur Dumnezeu, un singur Templu. Libertatea, gonită din India, din Persia, din Egipt, gîsi ințuiu ei azil pe munții Judei. La voi am văzut pentru prima oară că capii națiunii fură cei ce o scăpară de străin. La voi profeții comunică d-a dreptul cu Dumnezeu și a trece prin templu. Israel recunoaște ca frate al său pe Ismael, dar nu-i tînde mina: îi este de ajuns lui Israel a pătra în templul său acel depozit fără preț al unității, ce lumea îi o va cere în genunchi. Libertatea trecu apoi în Grecii; șiși întinse un minut aripile și pe Capitol. Însă cînd Roma deschise ușa străinului și începu a învăța limba elenă, Romanul strigă în grecește sub pumnul lui Brutus...; libertatea pătrînsă de durere cade în amfiteatru...; crucea de lemn apare în Coliseu între lei și leopard și... imperiu, circ ș-acea cetate îmbătută de sînge cade în pulbere...

Să ne unim dar, fraților, și spîlînd împreună cu lacrimile noastre rînille trecutului, să ne punem împreună cu frăție deplină și cu credință nestrămîtată a rezidi din temelie templul unității, al dreptății și al libertății p-altarul cîruia să junghiem toate iresurile, toate nedreptățile și toate patimile cele rele, ce fură cauza principală a suferinței noastre.

C.A. ROSETTI

* Adică junele Rosenthal, talentat pictor, care muri ca martir al cauzei române de la 1848 (N. red. „Fraternitatea”).

ANUNȚ

TEATRUL EVREIESC DE STAT

prezintă între 21—30 octombrie 1992 turneul teatrului idiș SHALOM din MOSCOVA

„TRENUL SPRE FERICIRE”
de Arkadi Hait

„SI TEATRUL S-A NĂSCUT A DOUA OARA”
de Felix Kandel și Arkadi Hait

Biletele se găsesc la sala teatrului din str. Dr. Iuliu Barasch nr. 15 tel. 20.39.70

Textul spectacolelor poate fi ascultat și în limba română, la cască.

Un eveniment cultural

LANSAREA CĂRȚII

„ESEURI BIBLICE“

de Șef Rabin dr. Moses Rosen

Miercuri 14 octombrie 1992 a avut loc la librăria „Dacia” din București lansarea noului volum de „Eseuri biblice” al Eminenței Sale dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen.

Un distins și numeros public a asistat la acest „vernisaaj” literar. Din numeroasa asistență am remarcat pe dnii: Mircea Ionescu-Quintus, ministrul Justiției, prof. univ. dr. Gh. Vlăduțescu, secretar de stat pentru culte, Avshalom Megiddon, ambasadorul Statului Israel, Sven Meili, ambasadorul Elveției, acad. prof. dr. N. Cajal, vicepreședintele Academiei Române, Corneliu Coposu, președintele Partidului Național Țărănesc Creștin-Democrat, prof. univ. dr. M. Saragea, numeroși oameni de cultură și artă, români și evrei.

Dl. Antonie Alexandru Winkler, directorul comercial al Centrului de difu-

zare a cărții „Arcadia”, a deschis solemnitatea, dînd cuvîntul prof. univ. dr. Gh. Vlăduțescu, secretar de stat pentru culte, apoi prof. univ. dr. Emilian Cornițescu, de la Facultatea de Teologie din București. În încheiere a luat cuvîntul autorul „Eseurilor”, dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen.

Publicăm în continuare extrase din cuvîntările rostite.

Eminența Sa a acordat apoi autografe numeroșilor solicitanți.

Volumul „Eseuri biblice”, se găsește la toate librăriile din țară, precum și la sediul Federației Comunităților Evreiești.

De asemenea, se poate comanda prin poștă, la următoarea adresă: Federația Comunităților Evreiești din România, str. Sf. Vineri nr. 9—11, sector 3, București, trimițînd și lei 250 prin B.C.R. cont 46.456.104.006, filiala sector 3.

DIN CUVÎNTUL PARTICIPANȚILOR

Prof. univ. dr. GHEORGHE VLĂDUȚESCU
secretar de stat pentru culte

Eminența Voastră,

Eseul, ca gen literar, vrea să însemne încercare, de unde, uneori, și rezerva față de el. Acela însă care îl va fi împus în cultura europeană modernă, este vorba de Montaigne, îl înțelegea ca experiență, ca trăire, ca încercare de viață reflectată. În consecință, eseul avea a fi o proiecție a sigelului, o meditație de sine pentru o împărtășire celorlalți, deci un soliloqui dialogal, în vederea dialogului.

Cartea de rememorare a primejdiilor, încercărilor și miracolelor prin care Eminența Voastră a trecut, pe care le-a trăit era, este una de esestică, în sensul originar, montaignean. Aceasta, lansată acum, îmi pare a fi de tip, așa zicînd, în joc secund, de îndată ce experiența mărturisită este a meditativilui asupra unor motive care vor fi fost menite eternității și universalității. Aceste „Eseuri biblice”, încercări asupra a ceea ce este mai adînc în ființa noastră, întrucît ne întore, în discurs ontologic, la paradigma originară, sînt despre noi, despre ceea ce sîntem și mereu trebuie să fim.

Lecturi-trăiri ale unui desăvîrșit încredințat de perenitatea spiritului biblic, ele dau seamă de o umanitate dincolo de ceea ce istoric și etnic și religios desparte, sau, mai curînd, indiviualizează. „Eseurile biblice” ale Eminenței Voastre sînt despre oameni, pentru oameni, ca ei să fie mai în adevăr, mai în frumos, mai în bine. Sînt, deci, despre șansa noastră, în comuniunea și despre comuniunea noastră. Mesaajul lor este al unui umanism superior prin puterea credinței în Dumnezeu și a încrederii în oameni, egali în fața lui Dumnezeu, ca șansă și condiție, prin îndatorire și prin destinație.

Eminența Voastră, Orice carte de seamă este o adăugire la nemurire, paradoxal, în temporară existență omenească. Dorindu-vă 120 de ani de viață, vă asigur că prin această carte, prin cele de dinainte, prin cele ce vor urma, prin toată lucrarea de atîția ani, veți fi în eternitatea noastră românească și omenească.

Prof. univ. dr. EMILIAN CORNIȚESCU
de la Facultatea de Teologie din București

E o mare cinste pentru mine ca, în acest ceas de sărbătoare, sărbătorează corturilor, să iau cuvîntul la „vernisaajul” acestei opere minunate a Eminenței Sale dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen, dedicată cunoașterii interetnice.

Aceste gânduri emană din aluau spiritual, indiferent de credința fiecăruia dintre noi, reprezentat de Cartea de căpătîi a omenirii care este Biblia. Rabi Akiva spunea că „de fiecare literă a Torei se leagă un munte de învățătură”. Pentru cei ce cred în Dumnezeu această carte e — permiteți-mi să fac această metaforă — o azimă pascală.

Între poporul român și poporul evreu au fost relații vechi de omenie, în rivna pentru slujirea aceluiași Dumnezeu. Unul. Este o obligație de conștiință pentru mine a vorbi despre bunele senti-

mente ce le port acestui popor. Mă leagă de Tara Sfîntă și o altă obligație de conștiință. Sînt unul dintre cei care au primit bursă de la Universitatea Ebraică din Ierusalim. Am mers pe calea lui Gala Galaction — păstrînd, desigur, proporțiile — în dragostea față de cultura și civilizația poporului Cărții și dacă, astăzi, una din străzile Ierusalimului poartă numele acestui patriarh al culturii, meritul revine D-Voastre.

Religia ne unește, nu ne desparte. Cunoașterea vieții poporului lui Israel, acolo, la el acasă, mi-a îmbogățit mult spiritul. Dacă nu știm limba Sfintelor Scripturi, nu vom înțelege limba Sfintelor Cazanii. Sfintele Scripturi, mă refer la prima parte a lor, sînt un izvor nesecat de bogății spirituale. Trebuia să relev o dată mai mult meritele deosebite ale dlui Șef Rabin dr. Moses Rosen în a scoate la iveală și prin „Eseurile biblice” de azi acest sens profund al întregii concepții iudaice despre lume, pe care ebraica îl pune în lumină. Un alt merit important al dlui Șef Rabin este acela că — și în trecut și azi — a insistat asupra faptului că evreii din fosta Uniune Sovietică, evreii ruși trebuie să cunoască ebraica și Biblia. Și iată că strădanile D-Sale au fost încununete de succes, prin mișcarea de Alia a evreilor din fosta U.R.S.S.

D-Sa este un mare exeget al credinței monoteiste și aceasta o dovedește cu prisosință și în cartea de față.

Eminență, permiteți-mi ca, la început de un nou iudaic, să transmit tuturor coreligionarilor dvs. „La mulți ani!” — „LEŠANA TOVA TICATEIVU!” iar dvs., de Șef Rabin dr. Moses Rosen — „AD MEA VEESRIM!”

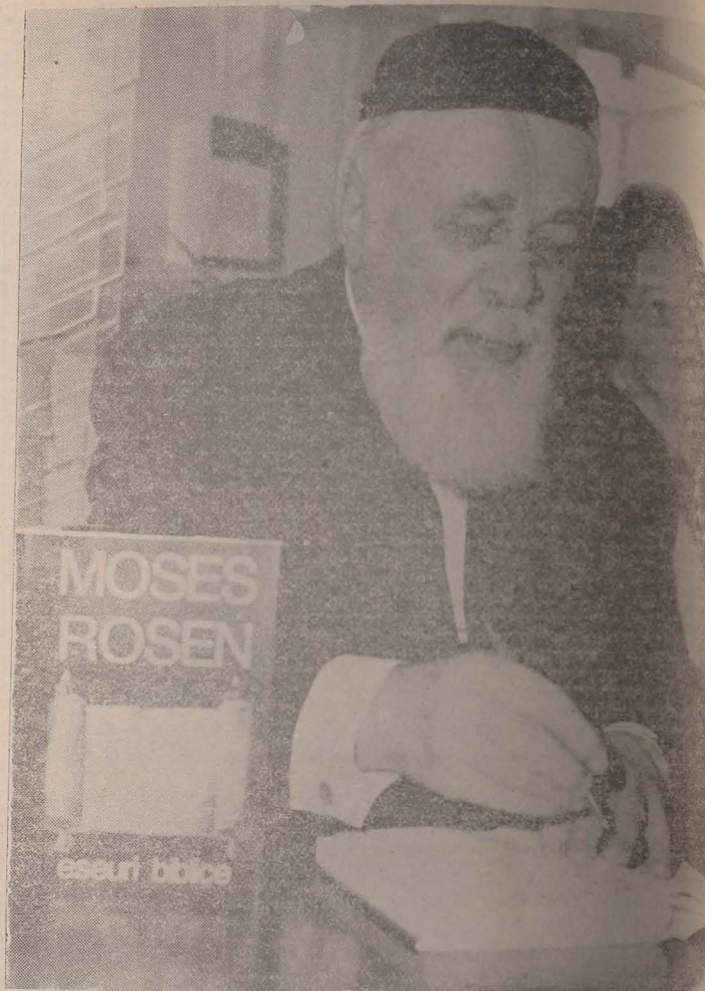
VALERIU DAESCU

(la „Radio România”)

Un volum de aleasă expresie grafică și o amabilă invitație ne aduc la redacție vestea că o nouă carte vine să sporească lumina lumii, descinzînd zări noi de pătrundere spre bogăția spirituală a „Cărții Cărilor” — punct de plecare și permanentă revenire în meditația filosofică, etică și estetică a generațiilor.

În argumentul așezat în fruntea noulor sale „Eseuri biblice”, Șef Rabinul doctor Moses Rosen se referă la truda sa de mai mulți ani cu o teribilă exactitate a dimensiunii demersului său, numindu-l „o picătură într-un ocean”. Și autorul se justifică îndată, într-un fel, citîndu-l pe poetul medieval Meir Ben Yitzhak, care, referindu-se la universalul Bibliei, scria: „Dacă cerurile toate s-ar schimba în pergament, copacii pădurilor în condeie, apele mărilor în cernală, oamenii toți în minuiitori ai scrisului”, încă nu s-ar putea exprima pe deplin suprema valoare morală a acestei „Cărți a Cărilor”.

„Afîrmîndu-se ca o «Magna Charta» ca o mare Constituție a drepturilor umane, Biblia ne ajută să găsim drumul pe care îl căutăm spre inimile fraților noștri” — ține așa ne amintească doctor Moses Rosen, citînd din „Genesis”, prima dintre Cărțile Sfinte. Și astfel, într-o primă secțiune a „Eseurilor biblice”, găsim nu numai

alesc cuvinte de învățătură spre folosul sufletesc și buna îndreptare a fapturilor credincioșilor, ei și o istorisire, deosebit de atrăgătoare, prin claritate științifică și har narativ, a instituțiilor și simbolurilor obștii evreiești, Kahalul — inția obște sfîntă — exprimînd solidaritatea umană, setea de cultură, avîntul spre progres, lauda și preamărirea lui Dumnezeu.

Următorul capitol al cărții este consacrat cercetării principalelor episoade biblice, fiecăruia găsiindu-se un titlu cu adevărat memorabil: „Primele acorduri”, „Simbolul Adam”, „Cain și Abel sau cînd Pămîntul era prea îngust pentru doi oameni”, „Potopul ne învăță cite ceva”, „Din cer, legea coboară pe pămînt”, „Tora nu se află în ceruri”, „Titus a pierdut bătălia împotriva lui Dumnezeu”.

Un calendar iudaic substanțial ne prezintă, într-o lămuritoare succesiune, sărbătorile ale cultului mozaic, precum: Iom Kipur, Hanuka, Purim, Pesah și, desigur, toate celelalte prăznuiri ale cultului mozaic.

Sigur, dragi ascultători, la momentul lansării cărții ce se va produce miercuri, 14 octombrie orele 13.00 la librăria bucareștă „Dacia”, rosturile acestui volum de eseuri vor fi desluite cu competență de către profesorul universitar

doctor Gheorghe Vlăduțescu — secretar de stat pentru culte — și profesor universitar doctor Emilian Cornițescu, de la Facultatea de Teologie din București.

Îspita lecturii acestei cărți, „Eseuri biblice”, scoasă de Editura „Hasefer” din București, va fi atunci negreșit și mai întemeiată, căci vom urmări plusurile unor reputați cunoscători ai spiritualității iudaice.

Autor și al altor importante lucrări de exegeză biblică, precum „În lumina Torei” sau „Învățătură biblică”, Șef Rabinul doctor Moses Rosen așa în această carte de acum — după opinia celui care vă vorbește — o mai clară și mai proaspătă lumină asupra meditațiilor sale, aducîndu-l pe cititorul de orice credință spre încheierea pe care autorul și o formulează în chip direct într-una din secțiunile finale ale cărții: „Să știm să trăim laolaltă”.

Spiritul ecumenic spre care ne îndeamnă autorul cărții este o marcă a civilizației, armoniei și împreună-încrederii în slujba binelui, a adevărului și dreptății.

Asadar, miine, la Librăria „Dacia”, la orele 13.00, întîlnire cu o nouă carte importantă, „Eseuri biblice”, purtînd semnătura Eminenței Sale Șef Rabin doctor Moses Rosen.

CUVÎNTUL EMINENȚEI SALE

„Eseuri biblice”. Încercări de tîlmăcire, de comentarii la „Cartea Cărilor”. De mii de ani, în toate generațiile de la revelația sinaitică încoace, noi găsim mereu într-însa adevărurile vieții, în versetele sale se ogîndește viața pe toate meridianele și în decursul întregii istorii a umanității.

Ea, Cartea, se autointitulează

הַסֵּפֶר הַגְּדוֹלָה אֵרַם (בראשית ה א)

„Aceasta e cartea biografiei umane” (Genesis, 5,1). Cu cartea aceasta în brațe am străbătut milenii și cu dînsa ne-am identificat. Laolaltă cu cartea am înfruntat rugurile, autodefuziunile, cuptoarele de exterminare. Dintr-însa am sorbit însă mereu viața. Fără ea de mult nu am fi ființat. De aceea ne bucurăm cu ea „căci ea e viața noastră”.

În cîteva zile finalul sărbătorilor noastre de an nou va fi prăznuitul dia nou cu un spectacol unic și măreț. Un popor întreg, risipit prin toate unghiurile globului, dăntuiește cu Cartea în mină, o sărută, o îmbrățișează pe „mireasa noastră

dragă” și iarăși începe s-o citească, săpătămîna de săpătămîna, parcă ar fi nou-nouă, parcă pentru inția oară ar recita „La început Dumnezeu a creat Cerul și Pămîntul...”

Cartea aceasta e menită să aducă reciproca cunoaștere între oameni și națioane. Fără cunoaștere e bezna în suflet, otrava urii poate fi cultivată.

Spunea un înțelept Rabin: „Am învățat de la doi țărani ruși care e drumul spre dragoste. «Ivan, mă iubești?», îl întrebă Vasili pe tovarășul său de băntură. Da, te iubesc, răspunse acesta. Nu-i adevărat, replică Vasili. Nu mă cunoști și cît timp n-ai să mă cunoști, nu poți să mă iubești...”

Ignoranța stă la temelia urii. Cunoașterea aduce după sine înțelegere, dragoste.

Cartea aceasta am scris-o mai mult pentru neevrei decît pentru coreligionari. Învățați-vă să ne cunoașteți și atunci veți constata că ni se cuvin „drepturile de autor” pentru că am adus această comoră de etică în lume. Aceste drepturi minunate înseamnă armonie și înțelegere. Alți și nimic mai mult.

130 DE ANI DE EXISTENȚĂ A SOCIETĂȚII „MEKITSEI NIRDAMIM” AMINTIRI

În „Allgemeiner Journal” (A National Jewish Journal, 24 iulie 1932) și în „Jewish Tribune” (20 iulie 1932) prof. dr. M.R. Lehmann, din Miami Beach (Florida), publică amintirile sale privind activitatea Societății „Mekitse Nirdamim” (Desfășurarea adormiților) cu care ocazie se oprește cu insistență asupra concepției lui Rambam, așa cum apare din opera sa „TEȘUVOT” (Response). În special face referiri la cele „280 Teșuvot” (280 Responses), lucrare deosebit de importantă, publicată de societate, de la a cărei înființare s-au împlinit 130 de ani.

Fondată în anul 1862 de către un număr de savanți, ea a avut ca preocupare majoră publicarea, pentru prima dată, a unor manuscrise medievale ebraice. Printre foștii membri ai conducerii se menționează: Șef Rabinul Londrei, Nathan M. Adler; Rabinul Romei D.S. Luzzato; Rabinul din Ungaria, S. Gansfried; dr. Haim Brody, din Praga și Ierusalim; A. Berliner, din Berlin; S.Y. Agnon și prof. N. Urbach, din Ierusalim.

Derulindu-și amintirile, prof. dr. M. R. Lehmann se oprește asupra faptului că tatăl său a scris, încă din tinerețe, la publicațiile acestora și, relatează el: „îmi amintesc bucuria înscrisă pe fața sa ori de câte ori primea oțte un pachet cu o nouă carte publicată de Mekitse Nirdamim. Vă puteți imagina cât de onorat am fost, acum câțiva ani, când am fost chemat să devin membru al Consiliului acestei societăți...”

În această calitate el a elaborat un studiu privind un manuscris datat în jurul anilor 1313, cu deciziile lui R. Meir din Rutenberg, pe care Societatea le-a publicat. Având sediul la Ierusalim din anul 1934 Societatea a început publicarea unei lucrări de o deosebită importanță, datorată lui Rambam (Maimonide, 1135—1204) — așa cum s-a menționat mai sus —, este vorba de „280 Teșuvot”.

Cele mai multe Teșuvot au fost scrise în iudeo-arabă și de aceea ele au fost publicate atât în arabă, cât și în traducere ebraică. Aceste Teșuvot, precum și alte lucrări mai speciale ale lui Rambam (Comentariul său asupra Mișnei, Moreh Nevuhim, Mișnah Torah, Sefer HaMivvot, lucrări de logică, medicină, astronomie, muzică ș.a.) constituie — remarcă autorul acestui studiu — o surșă fabuloasă de întâlniri cu Rambam, răspunsuri prin care a putut comunica, mult mai direct, în vederea realizării unui portret mai personal al maestrului decit oricare din lucrările sale. Din aceste convorbiri între Rambam și petiționarii din toate colțurile lumii din acel timp — ne spune autorul — se conturează portretul unui conducător atent, deseori blînd în deciziile sale, dar mai adesea direct și tăios prin acele scurte sentințe. Toate Teșuvot urmăresc instruirea poporului evreu în spiritul unei înalte conduite.

Autorul studiului exemplifică competența lui Rambam prin răspunsurile date în unele cazuri comerciale privind: împrumutul de bani negustorilor ce navigau spre India, evaluarea unor cărți prețioase scrise cu greu de mină. Pentru cuvîntul *carte* înțelegim la Maimonide ați denumirea *ktab* (arabă), cit și *sefer* (ebraică) sau *metasacaf* (arabă) și ebraicul *mitzcaf*. Ultimul termen este folosit și la manuscrise biblice mari, multe scrise de Academia dinastiei „Ben Așer” din Tveria.

În Teșuvot găsim numele orașelor și țărilor pe unde au călătorit evreii și întrebările privind viața religioasă, de cult a evreilor din acele locuri: Bagdad, Alep, Sicilia, Tunis, Irak, Siria și India. Sint menționate orașe egiptene: Cairo, Alexandria, Fostat, Mahalla, Tanis, Minyat, Zifta, Minshur, Bilbais ș.a.

Există și alte aspecte pe care le putem găsi în Teșuvot: referiri la pirății care capturau vase și mărfuri — un permanent pericol pentru navigatori și negustori —, implicațiile legale pe care le avea capturarea femeilor evreice, care mai târziu erau răscumpărate... Multe întrebări priveau comerțul, restituirea împrumuturilor în situația devalorizării banului, caz în care — spunea Rambam — este stipulat cu claritate modul în care vor trebui restituiți banii, indiferent de rata de schimb din timpul înapoierii împrumutului.

O altă importantă problemă ridicată în Teșuvot este aceea a *sinagogii și comunității*. Răspunsurile date de Rambam în probleme cum sint disciplina în cadrul comunității sau respectarea obligațiilor religioase sint înmănușcate în responsa dată: „Păstrați onoarea Torei, pentru că Tora și Miștot sint lumina din noi.”

Sint deosebit de interesante răspunsurile date de Rambam la întrebările: 1. este permis să deorezi o sinagogă cu desene?; 2. poate avea o sinagogă ferestre? În răspunsurile date Rambam a adăugat o notă personală: „Eu închid

ochii cînd mă rog” și deci desenele nu distrag atenția. În ceea ce privește cea de-a doua întrebare Rambam precizează: „Ferestrele sint de dorit, căci prin ele ne putem imagina drumul spre Ierusalim”.

Din anumite Teșuvot apare aversivnea sa față de acele poeme „Piutim”,

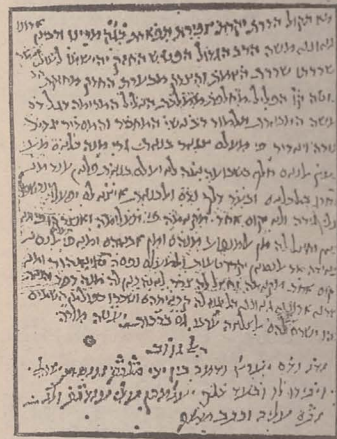

■ Portret tradițional, neautenticat, al lui Rambam

adăugate la serviciul obișnuit din sinagogi, deoarece de cele mai multe ori ele sint scrise de poeți minori, nu de „talmidei hahamin”, iar conținutul lor este deseori străin de rugăciuni, abate atenția celor ce se roagă.

Alte întrebări se referă la scrierea „Sefer Tora”. În ceea ce privește cerneala Rambam sublinia că el însuși a fabricat-o, iar dispunerea textului trebuie respectată.

Poziția față de alte religii. Referindu-se la karaii dr. M.R. Lehmann sublinia că „una din cele mai mari împliniri istorice ale lui Rambam, împreună cu Saadiah Gaon, a fost să pună stavilă totală ereziilor karaitice, care, după moartea sa, s-au împruminate, numărînd un foarte mic grup de credincioși...” Rambam a trebuit să facă față și unor probleme cauzate nu numai de musulmani, ci și de creștini, care au ocupat Eretz Israel după cruciade. Referirile sale privind: I. pe Iisus și Mahomed au fost eliminate de cenzură în primele ediții tipărite; ale

■ Teșuva (responsă) scrisă în ebraică și arabă (cu litere ebraice)

Lungul drum al evreilor din Maroc

Agnès Bensimon, în „Hassan al II-lea și evreii”, relevă episoadele secrete Alia celei mai mari comunități evreiești din Maghreb, cu tragediile sale, desește lovituri sau peripețiile sale uimitoare.

Printre cele trei mari comunități din Maghreb, comunitatea din Maroc este, fără îndoială, cea a cărei istorie este cea mai legată de pămîntul african. Chiar decolonizarea, care a strămutat iudaismul algerian și n-a lăsat decit câteva vestigii în Tunisia, nu i-a îndepărtat în întregime de pe pămîntul califilor pe evreii care s-au stabilit acolo din timpuri imemorabile.

Marocul este azi, de altfel, ultima țară musulmană care adăpostește o comunitate de cîteva mii de evrei, avînd școlile lor în ebraică și chiar dreptul de a întreprinde legături cu Diaspora și cu Israelul. (Nu e un secret pentru nimeni că mii de evrei originari din Maroc vizează regulat țara lor natală și, printre aceștia, persoane publice de prim rang...)

În afara atașamentului pentru Maroc, evreii din această țară care s-au stabilit în Franța, în Canada, în alte țări sau au făcut Alia păstrează recunoștința regelui Mohamed al V-lea pentru refuzul său categoric de a ceda autorităților de la Vichy, care ceruseră să se aplice evreilor din Maroc un statut discriminatoriu. Hassan al II-lea a beneficiat în bună măsură de acest respect al evreilor față de tatăl său și a continuat să-l considere pe vechii săi supuși, aidoma celorlalți cetățeni, „ambasadori” ai Maqrebului. Pe lîngă calitatea de păstor spiritual al credincioșilor, de stăpîn al imperiului califilor, Hassan al II-lea deține și funcția de președinte al Comitetului Al-Kouds („Ierusalim cel sfînt”, pentru musulmani) și ține sub supraveghere, adeseori mai bine decit alții, mișcările de diversivne antiievreiești din țara lui și, mai ales, procedeeza cavalereste, cu un amestec de clarviziune politică și abilitate de cîrmaci iscusit pe scena politică internațională, în conflictul din Orientul Apropiat, primîndu-i cîndva pe Moshe Davan și Shimon Peres în palatul lui și medînd atunci între Israel și țările arabe netezînd, în bună măsură, drumul tratatului de pace dintre Israel și Egipt.

Mai mult: bunele relații actuale între Hassan al II-lea și evreii au început duva cotitura politică din anii '50 și cucerirea independenței de către Maroc.

Agnès Bensimon, veche ziaristă, a publicat o carte de mare interes consacrată acestei teme și intitulată „Hassan al II-lea și evreii. Istoria unei Alia secrete”.

Cartea evidențiază aspectele mai puțin cunoscute ale unei veritabile sașe, pe care Samuel Séguez a povestit-o, în parte, în „Mivtsa Yakhin”, în urmă cu cîteva ani. În lucrarea documentată și chiar aprofundată a lui Agnès Bensimon este relevat ceea ce puțini oameni știau pînă la acea dată: amploarea acțiunilor întreprinse de Mossad și Agenția Evreiască din Maroc spre a fi organizată și, curînd, stimulată mișcarea de Alia, devotamentul militanților locali și al emisarilor israelieni, care, uneori, și-au riscat viața, colaborînd cu înalta administrație a țării, dar, de asemenea, aspecte mai controversate și totdeauna formal recunoscute, cum sint colaborarea dintre serviciile de informații marocane și Mossad și rolul jucat de acesta din urmă în afacerea Ben Barka. Asupra acestor probleme, Agnès Bensimon a întreprins o anchetă de o deosebită însemnătate.

Așa cum scria odinioară Victor Malka, istoria evreilor marocani reprezintă o „memorie sfărîmată”. Multă vreme, în Israel, ei au fost considerați asemenea semisăbaticilor abia scăpați din grotele lui Atlas, „tăietori de lemne” și „săpători de fîntini”, după frumoasa imagine biblică din „Deuteronomium”. În anii '70, „Panterele negre” au împlimit spiritele, suscitînd o puternică luare de atitudine în favoarea evreilor din Maroc... Apoi au fost realizate certe, uriașe progrese: dacă ne gîndim numai la numărul universităților, deputaților, primarilor, miniștrilor (cariera lui David Lévy este, din acest punct de vedere, exemplară), oamenilor de afaceri și cetățenilor simpli israelieni, putem măsura drumul parcurs între primirea din trecut, nu totdeauna generoasă, și integrarea acestei comunități de-acum încolo atît de numeroasă și vitală în societatea israeliană, venită în Tora Sfîntă nu atît din constrîngere, cît pătrunsă sub îmboldul unor reale convingeri sioniste. O comunitate care nu s-a manifestat prin lansare de platforme teoretice privitoare la momentul în care trebuie reînălțat Statul modern Israel, dar care a pus în mișcare, peste noapte, sate întregi din sudul Marocului către fărîmurile Mediteranei, pentru a se înbarca spre Sionul rugăciunilor și „bahahot”-urilor („rugăciunile fierbinți” din serviciul divin sinagogal din Africa de Nord). Este unul din meritele lucrării lui Agnès Bensimon acela de a fi evidențiat faptul că iudaismul marocan a înscris pagini luminoase în istoria noului Israel. După cum, de asemenea, nu au fost trecute sub tăcere relațiile care leagă

„Mișnei Tora”. Cu toate acestea există o ediție din 1509, tipărită la Constantinopol, care nu a suferit mutilarea cenzurii”. În „Epistolă către Yemen” (Yegret Teman) există referiri atît la creștin, cit și la musulmani, la modul în care fiecare receptează Biblia. Creștinii — spunea Rambam — considera că Biblia evreiască este dată de Dumnezeu iar musulmanii declarau că ea este o copurere a Coranului. De aici el conchide că este mai ușor pentru un creștin decit pentru un musulman să recunoască valorile iudaismului și chiar să se reintoarcă la ele.

Celor zece porunci Rambam le conferă un grad mai ridicat de religiozitate decit restului Torei orale.

Referindu-se la convertit, Rambam spunea: ei poate folosi pentru numele lui Dumnezeu toate formele — tatăl nostru, regele nostru, Dumnezeu lui Avraham — dar nu poate și nu trebuie să spună „cine ne-a scos pe noi din Egipt” sau „cine a întreprins miracole pentru poporul nostru” deoarece ar fi încorect din punct de vedere istoric. Referirile se pare că sint făcute pentru „famosul Norman Creștin” rabinul Ovadiah / convertit...”

O întinsă Teșuva se referă la puritatea femeii. Este o problemă la care Rambam s-a referit încă din anul 1176, cînd a avut 41 de ani.

Rambam face referiri și la permisiunea de a se transporta rămasitele pămîntesti în Eretz Israel. Legat de acest fapt el face aluzii și la dorința sa de a fi înmormîntat în Israel, la Tiberiada.

Răspunsurile sale privind problemele familiale, comerciale, de moștenire sau reflectat în „legislația din a sa Mișne Tora”.

Extrasele date de prof. dr. M.R. Lehmann din cele 280 de Teșuvot ne oferă o idee asupra „măreției nemăintîlnite a lui Rambam, un esanșion al intelcțiunii sale în fiecare domeniu al vieții... răspunsurile sale precise și sigure...”

Ev.S.

JEAN-LUC ALLOUCHE

LILien — „Omul și cartea”

Contribuții ale evreilor români în științele exacte și tehnică (III)

Dintre matematicieni și astronomi, ne vom opri mai întâi asupra venerabilului David Emmanuel (1854—1941) — „Tata David”, cum îi spuneau studenții — membru de onoare al Academiei Române (1936), „intemeietorul școlii matematice românești”, după cum arăta marele matematician român Simion Stoilov. Lui Grigore Moisil îi aparține formula lapidară: „Cu el începe matematica românească”. Și aceasta ar trebui s-o afle și „europenii” care nu pierd nici un prilej de a-și vărsa măcar cite o picătură din punga cu venin.

Piu al unui umil țimțar evreu, împovărat de grijile existenței, David Emmanuel a izbutit cu greu, datorită prejudecăților rasiale, să se înscrie la un liceu din București, dar aici, curînd, s-a impus ca elev eminent. O modestă bursă acordată de Societatea „Jacob Löbel”, care susținea „junimea israelită fără mijloc”, sumă completată cu banuții strîși anevoie din meditații, i-a permis să urmeze studii în Franța, unde a obținut licența în matematică (1876) și în fizică (1877). În 1879, a devenit, la Paris, doctor în matematică, cu o teză de mare subtilitate, tratînd despre integralele abeliene de speța a treia; ulterior a elaborat clasicul său curs, în două părți, *Lecțiuni de teoria funcțiilor* (1924, 1927), o prioritate în România.

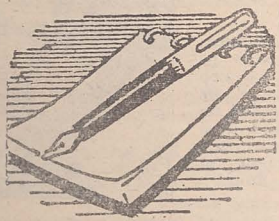
După ce zările democratice românești au spulberat o odioasă campanie de presă antisemită la întoarcerea sa în țară (încă nu exista „Europa” în Europa, dar existau altele...), a devenit, la 26 de ani, profesor universitar la Facultatea de Științe, mai întâi suplinitor la geometria analitică (1880—1882), apoi titular la algebra superioară și teoria funcțiilor, timp de 46 de ani (1882—1928); a predat, de asemenea, la Școala Națională de Poduri și Sosele (1882—1929), la Școala Normală Superioară, la Școala specială de artilerie și geniu. Un har pedagogic remarcabil i-a câștigat dragostea și stima celor 47 de generații de matematicieni și ingineri pe care i-a format. În 1929, a fost ales președinte de onoare al Primului Congres al Matematicienilor Români de la Cluj, iar la 25 de ani de la moartea sa (1966), a fost comemorat, la recomandarea U.N.E.S.C.O. Totodată, cum observa „Gazeta evreiască” din 31 iulie 1942, „era dintre cei puțini cu o situație înaltă care purta interes instituțiilor culturale ale comunității și alor săi, obștii evreiești”.

A fost prieten cu Ronetti Roman, ale cărui seri literare le frecventa, ca și cu dr. I. Niemirower, păstrîndu-se o felicitare pe care i-a adresat-o, cu prilejul unei scrisori a acestuia despre istoria evreilor din România. A sprijinit organizarea Liceului „Cultura” și selecția profesorilor, dovedind încă o dată, dacă mai era nevoie, că poți fi, concomitent, un patriot român și un bun evreu. În același timp, a fost un om de o vastă cultură clasică și modernă, un luminat spirit european, recunoscut ca atare.

O vastă și profundă cultură universală l-a caracterizat și pe matematicianul și mecanicianul Simion Santelevici (1870—1963), pe care Iorgu Iordan îl considera un „exemplu de om integral”. Și el și-a susținut teza de doctorat la Paris, cu o temă din domeniul ecuațiilor diferențiale (1909), în 1913 devenind doctor docent. A fost profesor la Seminarul Pedagogic al Universității din București și la diferite licee și, de asemenea, conferențiar de analiză matematică la Facultatea de Științe din București (1911—1919), ulterior devenind profesor de calcul diferențial și integral, apoi de mecanică rațională și aplicată, la Universitatea din Iași (1919—1938). Revenit la București a prezidat prima comisie de bacalaureat la „Liceul teoretic evreiesc” (Graur) în 1941, atunci cînd rușinoasele legi rasiale antonensiene excludeau elevii evrei din școlile de stat, iar la „Colegiul pentru studenții evrei” (Onescu) a predat calculul diferențial și integral. Este autorul unui clasic *Curs de mecanică rațională* (2 vol., 1929, 1931). A elaborat noi metode de integrare a unor ecuații integro-diferențiale și a descoperit mai multe clase de familii izoterme de suprafețe. Plecînd de la elementul de arc, a dezvoltat geometria lui Lobacevski. A dedus axiomele geometriei neeuclidiene din expresia elementului liniar. A întreprins cercetări originale privind „liberul arbitru” în probleme de dinamică. Recunoscîndu-i-se meritele științifice, a devenit, în 1948, membru titular și membru de onoare al Academiei.

Despre matematicianul, inginerul și statisticianul Alexandru Froda (1894—1973), profesorul Solomon Marcus observa: „Era prin excelență un gînditor

al lucrurilor de început, care se delecta să surprindă aspectele subrede ale unor noțiuni și rezultate care interveneau în întemeierea marilor construcții ale matematicii timpului său [...] fiind atras cu deosebire de fapte care intrau în conflict cu aparențele”. Iar acad. Nicolae Teodorescu înfățișa omul, scriînd: „Lipsit de vanitate, delicat și generos [...] Fermitea senină și harnică”. Și-a susținut doctoratul, în 1929, la Paris, cu o teză care a produs „senzație în rîndurile specialiștilor” (N. Teodorescu). În perioada interbelică, a fost statistician și actuar expert, de asemenea profesor de economie matematică la Școala de Statistică, actuariat și calcul. După o întrerupere a activității didactice în perioada dictaturii fasciste-antonensiene, a fost conferențiar și profesor de matematici generale, teoria mulțimilor, mecanică rațională la Universitatea din București. A obținut rezultate însemnate în teoria funcțiilor reale, algebra, logica matematică. A elaborat o teorie a sistemelor izogonale pentru spații parametrică, a introdus conceptele de „para-vecinătate” și „lanțuri dirijate” a stabilit condițiile necesare și suficiente pentru măsurabilitatea funcțiilor multiforme.

Ernest Abason (1897—1942), matematician și inginer, dinamic, întreprinzător, de o superioară creativitate științifică, autor de excelențe manuale de matematică și editor de periodice științifice, a fost, pînă în 1940, profesor de geometrie descriptivă și aplicații la Școala Politehnică din București (era licențiat, din 1920 și doctor, din 1936, în matematică și inginer diplomat, șef de promoție al Școlii Naționale de Poduri și Sosele din București — 1921). Îndepărtat, din motive rasiale, din învățămîntul de stat, organizează cursuri superioare, tehnice și medicale pentru studenții evrei, în cadrul „Colegiului Abason”, dar moare prematur, la nici 46 de ani. E. Abason s-a numărat printre primii autori din lume care au abordat domeniul funcțiilor spline periodice. A utilizat, ca instrument analitic, polinoame periodice denumite de el „puteri periodice”. Generalizînd metoda discontinuităților privind unele perioade nesinusoidale poligonale, a contribuit la elaborarea procedurii care a intrat în știința sub denumirea „metoda Lalescu-Eagle-Abason”. A avut o contribuție originală în domeniul aplicațiilor funcțiilor periodice în fizică, mecanică și electricitate. Istoricul matematicii George S. Andonie scria despre el: „Avea calitatea de a nu se da biruit”. Doar boala l-a învins, totuși, cu mult prea timpuriu.

Un eminent pedagog al matematicii a fost și Abraham Hollinger (1905—1985), profesor de liceu la Roman și București (1929—1951), apoi conferențiar la Institutul Pedagogic din București și la Facultatea de Matematică din Capitală. Ani îndelungați, a fost redactor responsabil al „Gazetei matematice”. Autor de articole și studii privind metoda predării matematicii, articole de popularizare a cunoștințelor matematice, matematică recreativă, a elaborat un mare număr de excelențe manuale de geometrie și algebra (unele traduse și în străinătate), caracterizate prin însușiri de limpezime, grație și perfectă structurare, care, alături de culegerile sale de probleme, au contribuit la formarea gîndirii matematice a multor generații. A predat algebra superioară și matematici generale și la „Colegiul pentru studenții evrei” (M. Onescu).

Tot la acest colegiu a predat calculul diferențial și integral, precum și geometria descriptivă, Ioan Barbălat (1907—1987), născut la Birlad, licențiat în matematică al Facultății de Științe din Paris (1930). A activat inițial ca expert la o societate de asigurări (1933—1937), a fost apoi profesor secundar la Birlad și profesor de matematici superioare la Institutul de Construcții din București (1963—1972) și fiind, între 1955—1976, cercetător la Institutul de Matematică al Academiei. Și-a început activitatea de

timpuriu, publicînd note și probleme în „Gazeta matematică”, „Foia matematică” (Chișinău), „Mathesis” (Bruxelles), mai ales din domeniul geometriei. Creștia sa este, însă, în principal în aria analizei matematice. A adus contribuții în problemele de existență a soluțiilor aproape periodice ale ecuațiilor diferențiale neliniare, definind o nouă clasă de funcții și a dat o nouă caracterizare funcțiilor monotone. A studiat, cu rezultate noi, funcțiile cu valori medii egal mărginite, mulțimile ordonate și mulțimile cofinale, spațiile abstracte și spațiile topologice, aplicațiile metodelor frecvențiale la sistemele de ecuații diferențiale.

Licențiat în matematică, la 20 de ani, a Facultății de Științe din București, Ella Marcus (1909—1982) s-a consacrat cu pasiune și competență astronomiei. A obținut, de asemenea, licența în fizică (1933, Paris) și filosofie (1932, Montpellier), efectuînd, concomitent, stagii la observatoarele astronomice din Franța. Între 1933—1949, a fost profesoră de matematică, astronomie și fizică la diferite licee din Capitală, în paralel desfășurînd o susținută activitate la Observatorul astronomic din București (fără a fi inițial salariată). Ulterior, a fost asistentă și lector la Facultatea de Matematică și Fizică din București, iar la Observator a îndrumat munca Sectorului Meridian. Sub coordonarea ei, a fost realizată lucrarea colectivă *Catalogul de stele slabe* (25 000 de stele observate — premiul „Gheorghe Lazăr” al Academiei Române), apoi *Catalogul de stele sudice de referință*. A mai adus contribuții în astrofizică și în determinarea orbitelor sateliților artificiali. Ella Marcus a fost membră a Comitetului Național Român de Astronomie și a Uniunii Astronomice Internaționale (Comisia de astronomie meridiană). La moartea ei, o colegă, Elena Toma, scria: „Era convinsă că observațiile sînt intermediare dintre noi, pămîntenii, și cer [...] A fost alături de noi, mai tîrziu decît noi prin entuziasmul ei, mai puternică decît noi prin dăruirea ei”.

I. M. ȘTEFAN

ELEVI EVREI DIN VASLUI

Recent, am citit placa cu numele șefilor de promoție ai Liceului „M. Kogălniceanu”, primul liceu din Vaslui. Pînă la revoluția din decembrie 1989, era școala cu gradul cel mai înalt din localitate. Constatări:

În anul școlar 1949—1950, șefa de promoție s-a clasat Isabela Haimovici, actualmente în Israel.

Strul Tregheh, care a fost șef de promoție în anul școlar 1956—1957, are meritul de a fi învățat fără să fi avut condițiile materiale corespunzătoare, tatăl său fiind un mic funcționar comercial.

În anul școlar 1963—1964, sora mea, Silvia Avram, a fost șefa de promoție. Este căsătorită cu profesorul Izu Vaisman, fiind o apreciată profesoară de electronică la liceul din Kiriat-Yam — Israel.

În anul școlar 1964—1965, Iulia Cohn a reeditat această performanță, fiind șefa promoției. Studiind electrotehnica, a devenit ingineră și acum lucrează și trăiește în Israel.

În anul școlar 1971—1972, Iulian Gold, care acum este inginer la „Vastex” — Vaslui, iar în anul școlar 1974—1975, Heinrich Iosub, inginer în Israel, s-au clasat șefi ai respectivelor promoții.

Ec. IULIUS AVRAM

Cariera lui a început ca portar

Benjamin Mendelsohn a făcut din cercetarea cazurilor penale o disciplină de studiu aparte

Acum vreo 40 de ani, ministrul israelian de finanțe de atunci, Pinchas Sapir, a auzit cum cineva i s-a adresat portarului de la ministerul său cu apelativul: „Dommule doctor”. Uimit, s-a interesat de caz și a aflat că portarul venise din România, nu cunoștea țara, oamenii și limba, dar era doctor în drept. Și mai mare a fost uimirea ministrului cînd portarul diplomat, Benjamin Mendelsohn, i-a arătat ziar și reviste în care era denumit drept creatorul unei noi discipline criminologice, numită victimologie. Imediat, demnitarul israelian a dat dispoziție ca renumitul jurist să fie transferat la serviciul juridic al ministerului.

Actualmente, există societăți de victimologie în multe țări, pe care un german, Hans von Hentig, le-a reunit în 1979, la Mînster, într-o asociație. În 1973, a avut loc primul Congres mondial de victimologie, în Israel. Au urmat alte congrese în Japonia și S.U.A., iar în 1988 a avut loc un nou congres mondial, în Israel.

Ce este „victimologia”? Potrivit definiției Dicționarului Duden, este vorba de „un domeniu al criminologiei, care cercetează relațiile dintre criminal și victima sa”. Cum i-a venit lui Mendelsohn ideea de a crea această disciplină?

Lucrurile au început, relatează el, cînd, ca tânăr avocat la București, a fost numit din oficiu să apere un delincvent recidivist, care evadase din închisoare și a fost din nou arestat. Procuratura a propus o pedeapsă deosebit de grea. Mendelsohn a reușit, grație unei metode experimentate de renumitul profesor Sigmund Freud, în legătură cu delictul de evadare, să obțină achitarea clientului său.

„Spre uimirea mea — a declarat Mendelsohn —, am aflat că acest client al meu, șofer pe un LKW, fusese victima unui șir de împrejurări nefaste și a unor nedreptăți sociale. La început, un polițist îl înghășea pentru un delict de circulație. Între cei doi a avut loc un violent schimb de cuvinte. Clientul meu s-a încăierat cu polițistul și tribunalul l-a condamnat la trei luni privațiune de libertate. În închisoare, deținutul, avînd vîrsta de 22 de ani, a absolvit primul său curs de «criminalitate». După eliberare, a săvîșit o tîlhărie, drept care a fost condamnat la 5 ani de pușcărie. La eliberare își dădu seama că nimeni nu mai voia să-l ananjeze. El a comis, de aceea, o nouă tîlhărie și a fost condamnat la 10 ani de temniță”.

Cercetătorul Mendelsohn arată în continuare: „Din această închisoare a evadat după patru ani și nouă luni, a atacat un conducător auto cu cuțitul pentru a-i fura banii, după care a fost prins din nou, tradus în fața justiției, unde aveam să-l apăr eu”.

Apărătorul a argumentat că tînrul fu suse victimă unor împrejurări nefaste. Părintele psihanalizei, Freud, căruia el i-a adus la cunoștință, printr-o scrisoare, aceste argumente, le-a confirmat din punct de vedere psihologic, într-un răspuns trimis de la Viena la București.

Acest caz l-a stimulat pe Mendelsohn să-i determine pe juristi și psihologi să întreprindă observații asupra substraturilor raportului dintre criminali și victimele acestora. Pînă la izbucnirea războiului, el și-a publicat constatările în publicații academice. În 1951, a venit în Israel, unde și-a putut serba, în 1990, cea de-a 90-a aniversare a zilei de naștere.

Funcționarul de stat israelian, pensionat de 25 de ani, a trăit, în continuare, împreună cu soția sa, în condiții foarte modeste, într-un sărăcăcios cartier din Ierusalim. Ofertele făcute sotiilor Mendelsohn de a vinde manuscrisele scrisorilor profesorului Freud unui colecționar au fost respinse. Mendelsohn a declarat că ar fi dispus să facă acest lucru numai atunci cînd beneficiul realizat ar folosi la stimularea cercetărilor în victimologie.

STIRI CULTURALE

SITUAȚIA EVREILOR DIN BOSNIA PROVOACĂ ÎNGRIJORARE

Situația din Bosnia este urmărită cu multă atenție de Statul Israel, care încearcă să se implice în eforturile internaționale pentru ajutorarea populației în suferință. Pe plan politic, ministrul de externe, Shimon Peres, a condamnat atrocitățile din Bosnia. La solicitarea Ministerului de Externe, Yosi Sarid, deputat în Knesset, a călătorit în fosta Iugoslavie pentru a examina posibilitățile de ajutorare. Printre altele, Israelul ar dori să trimită în Bosnia un spital de campanie. La punerea la punct a acțiunilor israeliene participă și Agenția Evreiască (Sohnut).

Evident că, în Israel, situația evreilor din Bosnia a produs îngrijorare. Ziarul israelian „Maariv” a anunțat, referindu-se la președintele comunității evreiești din Sarajevo, că printre deținuții lagărelor sârbești din Bosnia s-ar găsi și evrei. După o altă știre din presă, unii dintre evrei au reușit să se salveze. Rabinul Șef sefard al Israelului, Mordehai Elyahou, a declarat că evreii din fosta Iugoslavie nu trebuie să se bazeze doar pe salvarea prin cei din afară, ci trebuie să plece spre Israel. Criza bosniacă, de care este atinsă populația musulmană a republicii, produce îngrijorare și printre arabii israelieni.

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN HALLE LA 300 DE ANI

Concilierea cu Statul Israel, a opinat primul ministru al landului Sachsen-Anhalt, este o îndatorire centrală pentru landurile provenite din fosta R. D. Germană.

În alocațiunea solemnă rostită la inaugurarea ceremoniilor prilejuate de împlinirea a 300 de ani de existență a comunității evreiești din Halle, el a afirmat că unul dintre cele mai întinse capete din istoria relațiilor germano-evreiești este perioada în care statul est-german s-a sustras de la o adevărată reparație a crimelor naziste. Înainte de începerea ceremoniei, la primăria orașului a fost inaugurată o expoziție cu titlul „Deportații la Theresienstadt — pieirea unei comunități”.

SINDICATELE ÎN OBIECTIV

O critică vehementă la adresa sindicatelor (Histadrut) din Israel aduce conșcutul ziarist Nathan Dunevitz, potrivit căruia ele nu fac destul pentru noii olim sovietici. Mulți patroni au profitat în mod rușinos de marea ofertă de forță de muncă a celor dispuși să capete ceva de lucru, plătiind salarii extrem de mici. Dunevitz relatează despre unii angajați care prestează muncă grea și care, după zece ore de muncă, aduc acasă numai 50 de shekeli. Mulți patroni nu plătesc mai mult de 4 sau 5 shekeli pe oră. De ce sindicatele și liderul lor întreprind atât de puțin pentru noii imigranți? De ce nu le acordă mai multă protecție? De ce nu luptă cu toată energia pentru egalitatea

în drepturi a acestora la locul de muncă? — întreabă autorul și avertizează asupra consecințelor unei atări politice de angajare a forței de muncă a noilor veniți din fosta Uniune.

AJUTOR PENTRU ÎNTEMIERE DE COMUNITĂȚI

Premierul landului Brandenburg, Manfred Stolpe, a dat asigurări, recent, Consiliului Central al Evreilor din Germania în legătură cu sprijinirea integrării noilor veniți din fosta Uniune Sovietică. El a declarat că este gata să susțină toate eforturile pentru crearea unei noi comunități evreiești în Brandenburg. Acesta este un moment deosebit de important istoric — a fundamentat premierul făgăduiala sa.

ISRAEL—CHINA; ACORD COMERCIAL

Israelul și China au semnat, prin reprezentanții lor, la Ierusalim, un acord comercial. Poziții datelor furnizate de Radiodifuziunea israeliană, acesta este primul acord semnat, de la stabilirea relațiilor diplomatice, în ianuarie anul acesta, între cele două țări. Actualmente, China importă anual mărfuri în valoare de 30 de milioane de dolari din Israel, în timp de Israelul importă din China mărfuri în valoare doar de patru milioane de dolari.

BONNUL TREBUIE SĂ SALVEZE MUZEELOR COMEMORATIVE

După opinia social-democraților germani, țara lor nu trebuie să privească impasibil la ruina muzeelor comemorative înființate în lagărele de exterminare naziste din Europa răsăriteană. Deputații ai Partidului Social-Democrat au cerut, de curind, guvernului federal să participe — sub aspect financiar — la întreținerea și restaurarea unor astfel de muzee. Acest lucru este valabil cu prioritate pentru clădirile fostului lagăr de la Auschwitz-Birkenau (Polonia), amenințate cu ruina, precum și pentru aceea a fostului lagăr de pe teritoriul ceh, de la Theresienstadt.

Pentru muzeele comemorative înființate în Germania, în memoria victimelor național-socialismului și stalinismului, trebuie promovată, după opinia Partidului Social-Democrat, o nouă linie de orientare privind responsabilitatea statului în amintirea „dublei tragedii” a germanilor din acest secol. Germania federală trebuie să participe cu jumătate din suma necesară întreținerii acestor muzee.

RELATII INTERNAȚIONALE — SCURT BILANT

În ultimele 18 luni, diplomația israeliană a reușit să stabilească relații diplomatice cu un număr de țări, printre care fosta Uniune Sovietică, China și India — țări în trecut ostile

statului evreu — și cu toate țările din Europa răsăriteană. De asemenea, a restabilit relații cu cele mai multe dintre țările africane — care au rupt legăturile cu Israelul după războiul de Iom Kipur din 1973, ca un gest de solidaritate cu Egiptul.

Israelul a reluat relațiile diplomatice cu națiunile din Africa de Vest, Sierra Leone și, pentru prima dată, cu statul Belarus — în trecut Bielorusia —, una dintre cele 15 republici independente care anterior formau Uniunea Sovietică.

LETONIA—ISRAEL

Domnul Reuven Shprungin a fost numit consul în Israel din partea Letoniei — prima dintre cele trei națiuni baltice reînscute — în vederea deschiderii unui oficiu diplomatic.

Guvernul din Riga a stabilit sediul consulatului la Tel Aviv.

„OLA HADAȘA”

În vîrstă de 110 ani, doamna Robanash Baharonu a sosit pe aeroportul Ben Gurion ca nou venit din Etiopia în Israel. Pe un scaun cu rotile, folosind un toag de lemn, ea a simțit, ca și cei care au întîmpinat-o, o emoție specială, căci a reușit să atingă țărnicurile Țării Sfinte.

ARHEOLOGIE

La tărnușul mării, în apropiere de kibutzul Neveh Yam, au fost descoperite trei schelete a căror vechime se estimează a fi de circa 7 000 de ani.

Se efectuează și alte cercetări pentru a se demonstra că pe aceste teritorii au existat moduri de viață timpurii.

DIRIJOR ISRAELIAN INVITAT ÎN GERMANIA

Ascher Fisch, dirijor la Noua Operă a Israelului, a primit o invitație pentru a funcționa ca dirijor la Opera de Stat „Unter den Linden” din Berlin. Activitatea sa începe cu stagiunea 1992/93. Numirea lui Fisch a avut loc la recomandarea lui Daniel Barenboim, care, începînd din august, este conducătorul artistic al operii. În cursul remarcabilei sale cariere, Fisch a dirijat cele mai importante orchestre din țara sa și a asigurat unsprezece montări de operă la Noua Operă a Israelului. La Berlin, el va dirija mai întîi „Bărbierul din Sevilla”.

FILMUL ISTORIC

Deținător al distincției Academiei Americane pentru cel mai bun documentar privind „agoniile soluției finale” — filmul „Genocid”, realizat pentru Centrul Simon Wiesenthal din Los Angeles —, Arnold Schwartzman a realizat filmul „Ecuri care rămîn”, cu subiect legat direct de viața ștetului din Europa răsăriteană. Filmul este dedicat, cu precădere, spectatorilor britanici, autorul sperînd că va avea o largă audiență la neevrei și la elevii din școlile generale. O poveste tristă, plină de evenimente deosebite, neprevăzute, persecuții, „punînd în lumină rădăcinile poporului evreu”.

DIN PRESA NOASTRĂ

„Steaua”, „România literară”, „Lucașfăruș”, „Contrapunct” s-a inserază un număr de stiri privind unele personalități și evenimente ale vieții evreiești. Spicium mai jos:

„FRUMOASELE ZILE ALE TINEREȚII MELE”

Anna Novac (în imagine), scriitoare stabilită în Franța, a publicat, în luna septembrie, la editura Balland, jurnalul său

de lagăr cu titlul amar-ironic „Frumoasele zile ale tinereții mele”. Născută în Transilvania de Nord, a fost deportată, de către fasciștii unguri, la vîrstă de 14 ani, întîi la Auschwitz, apoi în alte șapte lagăre de exterminare. Scris chiar în timpul detenției și ascuns în suboții de lemn, acest jurnal este o mărturie concisă, fără artificii literare, despre viața cotidiană în universul concentraționar, văzută de o adolescentă care găsisse în scris un mijloc de a rezista. După război, Anna Novac a devenit autor dramatic și s-a străduit să-și ștergă din memorie trecutul.

VIATA EVREIASCA

„România literară” face referiri la expoziția „Modele ale vieții evreiești”, expoziție istorică deschisă la Walter-Gropius-Bau, din Berlin. Despre această expoziție deosebită revista noastră (nr. 727—728, 1992), a publicat o amplă relatare privind nu numai destinația săliilor expoziției, dar și unele date despre expoziții. O sugestivă lecție de istorie în obiecte și documente referitoare la comunitățile evreiești din lume, un mijloc de cunoaștere.

KAFKA ȘI KABALA

Sub semnătura lui Karl Erich Gröttinger — profesor de studii iudaice — a apărut în Editura Eichborn, din Frankfurt pe Main, volumul documentar „Kafka und die Kabale”, o amplă lucrare din care se desprind momente importante din viața și gîndirea marelui scriitor evreu.

ARNOLD SCHONBERG

Personalitatea complexă a compozitorului (1874—1951) se desprinde dintr-un volum biografic ilustrat — cea 2 000 de fotografii și documente — apărut, sub îngrijirea doamnei Nuria Nono-Schonberg, în Editura Ritter, din Klagenfurt. Materialele, avînd izul autenticului și ineditului, conferă acestei nero-mănte biografii obiectivitatea datelor inserate.

NADINE GORDIMER ÎN LIBRARI

În librăriile franceze premiata Nobel pentru Literatură Nadine Gordimer este prezentă cu romanul „Histoire de mon fils”, considerat de Claude Wautliet „drama unei familii din Africa de Sud”.

Cu ocazia acordării Premiului Nobel acestei eminente scriitoare evreice, „Revista Culturală Mozaic” a publicat un articol (nr. 724—725) în care se subliniază motivația juriului: „pentru lucrările care au ca temă consecințele pe care le implică ființa umană deosebirii rasiale”. „Cine oare altcineva decît un fiu sau o fiică a oprimatului popor evreu poate să dea mai bine glas înfierării blestematelor discriminări între rase, etnii sau confesiuni?”.

TRISTAN TZARA

Despre faimoasa mișcare „Dada”, inițiată la Zürich, în 1916, de către Tristan Tzara, despre gîndirea și atitudinea acestui neliniștit poet — aflat în relații de prietenie cu Picasso — aflăm multe amănunte inedite din studiul „Mesajul lui Tristan Tzara”, semnat de Radu Bogdan, în paginile „României literare”. Traducerea versurilor poetului evreu se datorează tot autorului studiului amintit.

EXPOZIȚIE LA ROMA

La începutul anului 1992, s-a deschis la Roma, la Palazzo Ruspoli, o expoziție a artistului Lucian Freud, nepotul celebrului medic, fondatorul psihanalizei, Sigmund Freud (1856—1939)

Sigmund Freud

O selecție reprezentativă din picturile și desenele sale, apreciate în Anglia și Statele Unite, conturează imaginea artistului, puțin cunoscut în Italia. Lucrările sînt realizate în anii 1940—1941.

LEON VOLOVICI

Tot în „România literară”, eruditul istoric literar Z. Ornea se referă la cartea lui Leon Volovici „Nationalist Ideology and Romanian Intellectuals in the 1930s”, apărută la Londra, Pergamon Press, 1991.

„POEZII DIN ISRAEL”

Revista „Steaua” a publicat, sub semnătura lui V. Mihailu, articolul „Poezii din Israel”, o interesantă punctare a dramatis-mului creației lui Shaul Carmel, poet israelian de limbă română.

Spirit solar, cum însuși se va considera, poetul inscrie în versurile sale trăiri, imagini dintr-un trecut mereu viu în memoria sa, din prezentul ardent pe care-l trăiește. Apartenența sa la Țara Sfîntă este adînc încrustată în poemele „Psalm Ierusalimului”, „Kadiș”, „Șlomo”

ÎN ATENȚIA ABONAȚILOR „REVISTEI CULTURALE MOZAIC”

Începînd cu data de 1 ianuarie 1992:

- Prețul unui exemplar al revistei este de 15 lei.
- Abonamentul pentru un an este de 450 de lei, iar pentru 6 luni de 300 de lei; pentru trimiterile în străinătate, abonamentul este de 65 de dolari pentru un an.
- Abonamentele, ca și anunțurile se fac la comunitățile evreiești din localitate sau la FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI din România, care are contul 45.10.7.062 deschis la Banca Comercială Română, filiala sectorului 3 — București și adresa: str. Sf. Vineri nr. 9—11, telefon (centrala): 15.50.90, 15.50.98 și 15.50.99.

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

A CULTURAL EVENT The Launching of His Eminence's Book "BIBLICAL ESSAYS"

On Wednesday, October 11, the opening sale of the book by His Eminence, Chief Rabbi Dr Moses Rosen, entitled "Biblical Essays", took place at "Dacia" Bookstore in Bucharest.

A distinguished and large audience attended this literary event. We noticed among the participants the following gentlemen: Mircea Ionescu-Quintus, Justice Minister; Prof. Dr. Gh. Vlăduțescu, State Secretary for Religions; Avshalom Meiddon, Ambassador of Israel; Sven Meily, Ambassador of Switzerland; Prof. Dr. N. Cajal, Vice President of the Romanian Academy; Dr. M. Saragea, University Professor; Composers: H. Mălineanu and Edmond Deda; Radu Bogdan, Arts critic; Dr. Andrei Voinea, University Professor, a.o.

The following people took the floor: Antonie Alexandru Winkler, Director of "Arcadia" Publishing Company; Prof. Dr. Gh. Vlăduțescu, Prof. Dr. Emilian Cornițescu from the Faculty of Theology in Bucharest, as well as the author of the "Essays", Chief Rabbi Dr Moses Rosen.

His Eminence gave autographs. "Biblical Essays" may be bought from any bookshop throughout the country, as well as at the headquarters of the Jewish Communities.

It can also be ordered by mail from the following address: —
Federația Comunităților Evreiești
Str. Sf. Vineri nr. 9—11, sect. 3, Bucharest Bank account: CEC 46.456.101.006, Filiala sect. 3 a B.C.R.

The book costs 250 Lei.

His Eminence Chief Rabbi Dr Moses Rosen and (from right to left): Prof Dr Gh. Vlăduțescu, Mr Antonio Alexandru Winkler, Prof Dr Emilian Cornițescu, lawyer Iulian Sorin, counsellor of His Eminence

Interviews Accorded by His Eminence to The Review "Cuvîntul"

The Chief Rabbi of The Romanian Jewish Communities Invites Corneliu Vadim Tudor to Find A Successor for Him

From sources close to the Jewish community we have found out that no successor is being considered to the position of chief rabbi which you are holding. We would like to know if our information is correct and what are the conditions for a person to become Chief Rabbi of Romania.

"The problem of succession" to the position of a Chief Rabbi of the Federation of the Jewish Communities in Romania was already raised by me in 1965, when I was elected Chief Rabbi of the Community in Zürich and President of the "Diaspora House" in Israel. Even though I persisted in refusing to leave the Jewish Community in Romania during the great dangers that were threatening it (the Slansky Affair — 1952; the trial of the Jewish doctors in Moscow — 1953; the interdiction to leave for Israel from 1952 to 1958, etc.), 1965 was a time when I thought that I was no longer indispensable for saving the interests of the Jewish population in Romania.

In spite of my persistent requests, both the World Jewish Congress, the Government of Israel and the Romanian Government insisted (by way of persuasion and in no way by force) to postpone (one year after the other) my retirement. In 1967, when the Joint was brought into the country, it involved a large scale action to save thousands of lives whom I could not abandon. All external demands to continue "Aliya" for Israel had also to be taken into consideration.

In 1979 when, as a result of my activity with the "Beit Hatefutot" (The Diaspora House), I received a flat in Tel Aviv and a special chair was set up in my name in the "Bar-Ilan" University in Israel, I began searching for a successor, but all my efforts proved in vain. Nobody wanted to accept this position due to the economic and political situation in Romania.

Currently, I still endeavour to find such a candidate suitable for this function. This is the reason why instead of taking advantage of God's mercy to complete my theological works and to write my memoirs, etc., I place the powers that are left to me, in very hostile conditions, to the service of my flock.

The conditions of a successor to this position are: first of all, he must have theological and Talmudic knowledge which results from years and years of studies beginning from early childhood. During the past 45 years, the Jewish population in Romania decreased by 97%, and the 3 per cent that is left are over 60 years of age, and so we can find not

a single Jew in Romania to possess the minimum knowledge in Jewish lore, not to say anything about rabbinic knowledge.

Furthermore, we find no one (except for the older people who already have rabbinic positions), who is by far suitable for a rabbinic function among the about 400,000 Romanian Jews who left the country. Don't forget that "the wages" we receive here (for example, I receive about 120 dollars per month, and the haaham — a much inferior position brought from Israel, without whom we would have nothing to eat, is paid by "the Joint" with 2,500 dollars a month), and you will find the explanation why we find no person amateur to take this position.

If you add to this the hulganic anti-semitic present here, the political and economic chaos, you will understand the situation for better.

You will ask why at my age I am still living here? You will ask: "You have a house in Israel, you have a university chair there, etc. why do you stay?" I reply to you that I have invested too much of my life to save this community in order to abandon it, to leave a flock without a shepherd before it reached... the shore!

What will it be? God helped 97 per cent of my brethren and so He will help the rest of 3 per cent.

Maybe Mr Vadim knows of a Rabbi whom he likes better than me? I'd be grateful to him, and then, we hope, he would also give up his anti-semitism and I could have happier days during the next part of life given to me by Him who governs everything. You see, maybe, he is better in doing such things, as I see that he has become a specialist in the Talmud, the Protocols of Zion, etc.

(1992, October, 6—12)

The Calling Addressed by the Romanian Parliament to Dr Alexandru Safran Was A Blunder of Amplitude

Sometimes ago, the Parliament thought of inviting Mr Alexander Safran, leader of the Jewish community in Geneva, your predecessor as a Chief Rabbi of Bucharest, to come to our country in order to witness (he did it on some other occasions) to the fact that the Romanians are not antisemitic. Mr Safran accepted the invitation, but he did not turn up. Do you know the reasons why his visit was cancelled?

Here one encounters the saying: "Haste makes waste". Senator Motiu was in a haste to invite the former Chief Rabbi of Romania, Dr Al. Safran. He was in a haste because, before he launched this invitation with much ado, be-

fore saying on the TV that "the former Chief Rabbi would disavow Moses Rosen in his action of denigrating the Romanians", and throw the hatchet, he should have done a simple thing that even a child would have thought of. He should have simply read Dr Al. Safran's autobiographical book, entitled "Facing the Storm", published in French in 1987, at Jerusalem, by the Yad Vashem Printing House. Had he read it, he would have calmed down and would not have invited him.

I am going to quote a few excerpts from this autobiography and you will see that the former Chief Rabbi surpassed by far the present rabbi in his appreciation of Antonescu, of the pogrom in Jassy, of the deportations to Transnistria, of the killings in Bessarabia, etc.

The first excerpt refers to the events in Jassy during the summer of '41 (page 67):

"...The pogrom in Jassy was organized and carried out by the Romanian army and civil authorities with the help of a German unit which was in Jassy at the time. 4,300 Jews were dispatched to a concentration camp, 2,650 of them died suffocated in the "death train". The total of about 12,000 Jews were killed".

The second excerpt refers to Bessarabia (page 78):

"...When the Romanian troops entered Bessarabia in July 1941, they butchered the Jewish population with unbelievable ferocity. The cruelty with which the Jewish population in Bessarabia was treated by the Romanians surpassed even the cruel treatment to which the Jews in Bukovina were subject to by the same Romanians".

In another excerpt, he refers to the only audience Marshal Antonescu gave the Chief Rabbi of Romania (page 81):

"...When in the end I met him, emotion seized upon my words, my tone, my insistence. I implored him to have pity on those unfortunate, starving, deported, innocent men, and not to send them to their death. At a certain moment, he seemed touched, but quickly he fell in rage. I tried to calm him down and I stressed that he alone, by a single word, could avoid the disaster, he could prevent the destruction of so many homes and turn back these men from that painful journey which was leading them to their death. He looked at me severely, with icy eyes and stressed that "the Jews deserved their fate". His cheeks became red, pale and white and he seemed like a pray beast ready to tear me with his claws. I gathered all my spiritual wits in order to stand through this audience, but at this moment I began to utter SHEMA ISRAEL (the funeral prayer for the Jewish martyrs, our note). The things I felt during this sad experience will linger permanently deep in my soul; they cannot be conveyed in words. I mentioned already that Antonescu was a mad man".

About the deportations in Transnistria, I quote from page 85:

"...On their way in Transnistria, many deported fell crushed by the tiresome journey, frozen by cold, pierced by the bayonets of those who oppressed them, killed by the bullets of the soldiers or butchered by those who led them on this journey. When finally they reached the

deserted fields of Transnistria, the others died of exhaustion or lack of medical care, of hunger or cold. The survivors were deprived of food, clothing or medicines".

What would any one else have done in my place when confronted with this funny situation in which both partners acted rashly? Nothing else but let things develop by themselves and have a good laugh.

This is what might have happened had Dr Al Safran come. If he were to repeat the above-mentioned passages, a general laughter would have covered up Mr Motiu and his wise senator acolytes.

If — horrible dictu — he could have denied his own statements (and this is impossible because as a witness of the facts, he could not profanate the memory of hundreds of thousands of Jewish martyrs), then, had I been forced to step in, we would have offered Mr Motiu the show he wanted: two rabbis quarrelling.

Well, I take my mission too seriously and could not stay back and wait. I called on Mr Al Birlădeanu, President of the Senate. I put on his table the book and he was stunned. He signed the invitation and realized immediately the embarrassing situation. He asked me whether I can do anything to stop the visit. I told him I don't want to interfere. In the end, it seemed that the people who produced the invitation tried hard and not only did they call off the visit but also the invitation.

So, Mr Safran also acted hastily accepting the invitation. He should have made inquiries and find out why he was invited. Then he would have thought twice before accepting it.

That the Romanians are not antisemites. I said it time and again. There was no need to go Senator Motiu to the shores of Lake Lemana to get a certificate, because they could find in Maria Rosetti Street the present Chief Rabbi who said it, urbi et orbi, throughout the world.

You see now that Antonescu, the pogromists, the killers of children and old people are but "dry wood". Only those characters who assimilate them with the Romanian people; only those individuals who perpetuate the Fascist ideology, it is only they that "render guilty" the Romanian people. And this was done by many of the senators who issued the invitation.

You will understand in this way why "the visit was called off".

(1992, October, 13—19)

פתיחת

של היהדות הדתית מרומניה

דו-שבועון

ב"ה תשרי תשנ"ג מס' 745

פרסום הספר החדש "רעיונות בתורה"

יו"ר האקדמיה פרופ. דר. ג. קולר, פרופ. דר. מי. סרגיא וכו'.

בפתיחת הטקס דבר המנהל של מרכז פרסום הספרים "אריקיא" ונתן השתדלות הדיון פרופ. דר. ולרוצסקו ולפרופ. דר. אמיליאן קורני-צסקו שדברו על חשיבות הספר. 'בסיום דבר מחבר הספר, כבוד הרב הראשי של "א"א" אשר הדגיש על הרעיונות הנשכחים של התורה שהעלה בספר.

הספר החדש נמצא בכל חנויות הספרים בארץ ובמושב הפרוצ'יה של הקהילות היהודיות כרומניא.

ביום רביעי 14 באוקטובר ש.נ. התקיימה כהנה לפורים, דצ"א" מבוקרשט פרסום הספר "רעיונות בתורה" של כבוד הרב הראשי דר. מישה רוזן שלי"א.

נכח קהל רב של אנשים גדולים השתתפו שרים כגון ישר המושפטים מירצ'א יונסקו-קינ-טום ושר המדינה לרתות פרופ. דר. ג. ולרוצסקו אנשי רוח מפורסמים, אנשי מדע, סופרים, מחנכים וכו' וכו'.

השתתפו בטקס גם שגריר מדינת ישראל אבשלום מגדור, שגריר שווייץ סרן מילר, נשיא המפלגה האזרחית מרומניא קורבליו קופוטו, מנ

זמן שמחתנו (המשך)

"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" (אבות ו), רק מי ששחרר את מצפנו, רק מי שידוע להוקיר את החרות ולומד כדי לדעת את ערכה, רק זה הנו בן חורין. חג השבועות עם ההתגלות על הר סיני ועם משפטי הצדק שלו והשלום מסמל את החלק השני של החרות, חרות הנפש.

חג הפסח וחג השבועות, חרות הגוף וחרות הנפש, אינם אומרים דיינו, דפי היסטורית העמים שטרם נתישנו מראים לנו כי מי שמסתפק רק באלה, נשאר עוד בעבדות הקשה.

רק כאשר ישיגו גם את החלק השלישי של החרות, חרותו של האדם העובד, לשמוח בפרי יגיע כפיו, רק אז תהי החרות בבחינת זרע של קיימא.

חג הסוכות הוא חג האסיף שבו הכניסה תורת ישראל את החוק של חלוקת פרי האדמה, חלק כחלק לכל אלה שעבדו את האדמה, והוא שם כתר מלכות בראש החרות של כל בני האדם. האדמה היתה נתלת אלה. שהשיגו לחמם בזיעת אפם, והקוצרינא ברניה יקצורו וישמחו כי לאיש שזרועו עובדת, לו הארץ.

רק לימים כאלה נאה השם "זמן שמחתנו", כי רק בהם יכול לשמוח על חיו הטובים היחיד והכלל כאחד.

הרב הראשי ד"ר רוד משה רוזן

זמן שמחתנו

"ושמחת בהך"

אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום אשר בשעריך" (דברים טו, יד).

הכל צריכים לקחת חבל בשמחה כללית זו. והתלמוד מרבה לספר על מעשים שגרמו להרבות שמחת הקהל בימי חג האסיף עד תפרוץ בכל עור. והנה מה שמסופר בירושלמי: "יונה בן אמתי מעולי רגלים היה ונכנס לשמחת בית השואבה ושרתה עליו רוח הקודש. ללמדך שאין רוח הקודש שורה אלא על לב שמח" (סוכה פרק ה, הלכה א). ומובא גם בתוספות כי שמחת בית השואבה הקסימה את כל הנוטלים בה חלק עד ש"חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים באבוקות של אור שבידיהם ואומרים לפניהם דברי שירות ותשבחות" (סוכה ג).

"אמרנו עליו על רבן שמעון בן גמליאל, כשהיה שמה בשמחת בית השואבה. היה נוטל שמונה אבוקות של אור וזרק אותן ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו" (סוכה נ"ג). וכמו כן מובא שם: "אמר רבי יהושע בן חנניה: כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה, לא ראינו שינה בעינינו" שמחת בית השואבה היתה כללית וגדולה כל כך עד כי אמרו: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו" (סוכה נ"א).

ושמחה זו מה טיבה? היא לא באה לחפות לרגע על כאביו של האדם שלא ירגיש, או להאפיל על העצב שבל יראה, בהסתירו לשעה קלה את מחשבו. שמחה כזאת דומה לשיכרות שכאשר יפוג כה היין, תוחלת האדם נכובה. כשהאדם בורה מפני נפשו הוא לא ימצא את השמחה האמיתית. השמחה האמיתית לא תשכון בלב האדם בלי שיקול הדעת או טרם בחן היטב את מצפנו. השמחה האמיתית היא זו שנובעת משלוות הנפש. שלוות שהשיגה האדם אחרי שטיהר נפשו מכל חלאה. ובכן לא בבל דעת, אלא ממוקד מצפון טהור תבוא השמחה האמיתית.

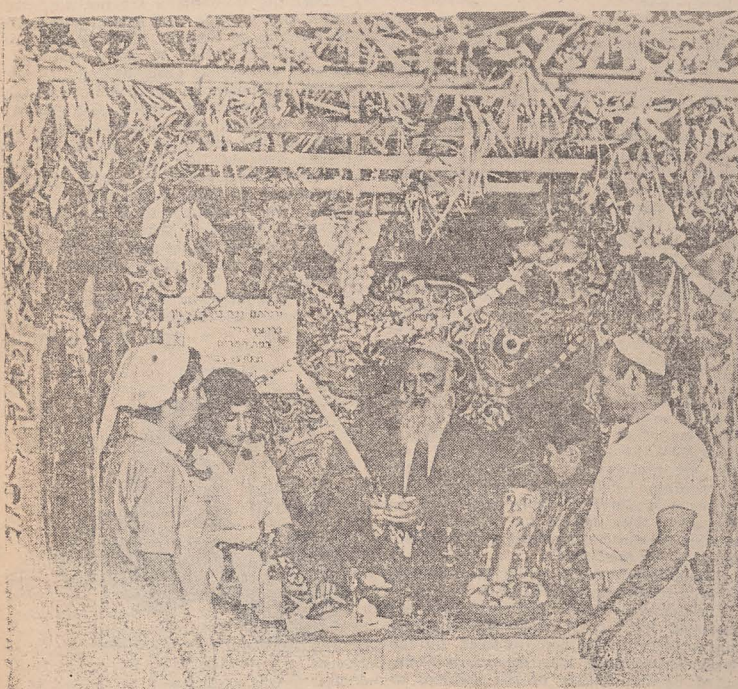
ראש השנה, עם הימים שלפניו ושלאחוריו מכין את הדקן לשמחה נכונה זאת. אלה הם ימי מלחמה קשה יוד הרע שבנפשו: "ימים נוראים" הם אלה שבהם מתגלה האדם לעצמו, על כל חסונוותיו ולקיוויו המוסריים. ויום הכפורים עולה על כולם, כי בו מתגבר האדם על הרע שבו ומשרה שוב את השלום בינו ובין המקום, בינו ובין חברו, בין האדם ונפשו והנתיבות המבורכים פתוחים לו בדרך החיים.

ולא במקרה מקומו של חג הסוכות אחר ראש השנה היום הכיפורים. אפר החטאת הוסר מגד עינו, הדרך אל הנפש פתוחה לפנינו ולשמחה אין כל מעצור. "פרג עץ הדר" היהדות אינה דורשת מירות, להגור מתענוגי החיים. אדרבה, היא דורשת ממנו לשמוח בחיים ולאכול מפריים.

השקפה זו על השמחה היא בניגוד גמור להשקפת ההלניזם על ימי הבציר שבסתיו המזוהב. חג היקבים של היונים וחג שבתאי של הרומיים המתירים עול מוסר. לעומתם עומד חג הסוכות ימצווה: "ושמחת לפני ה' אלהיך" (דברים טו, יד). שמחת ולוקים היא זו, שמחת היופי.

זלמידי אפיקור החשיבו רק את התענוגות הגופניים ורצונם היה למצות מן החיים את התענוג הגופני עד כלות. הילל הנושיא, זאדם הענו והחכם שיצא מבין ענוי הארץ והתעלה בכל זאת על זרומי הפסגה הרוחנית, ידע למצוא את אוצרות הרוח שלמענם ואי לו לאדם לחיות, כי הם הם יסודות היהדות. "אמרנו על הלל זקן, כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: אם אני כאן, הכל כן. ואם אין אני כאן, מי כאן?" (סוכה נ"ג) אם האישיות המוסרית שלי יכולה להתנער מעפר הכלי העולם, אם יכולתי לגלות את נפשי, אזי הכל כאן. הכל, כל מה שמסביב לי מואר באור נהדר. ובכן עלי לשמוח.

זמן שמחתנו, אין זו רק שמחת היחיד, אלא גם שמחת הכלל, שני הדגלים האחרים, חג הפסח וחג השבועות, לא זכו לשם זה, "זמן שמחתנו", כי להם אין אותו רושם. פסח, זמן חרותנו, מזכיר לנו כי נותקו כבלי השעבוד "משעבוד לגאולה". זוהי הפתיחה לדברי ימי עמנו והיא לימדה אותנו לדעת כי לא די ביציאה מעבדות לחרות, כי קשה יותר לשמור על החרות מאשר להשיגה. התנאי העיקרי, שהחרות לא תהיה בבחינת קול קורא במדבר, אלא שבני העם ינצו את כבלי היעבוד הגופני והרוחני כאחד.

... על נטיפת לוב